

Білекті бірді жығады - білімді мыңды жығады

БІЛІМ КІЛТІ - КЛЮЧ ЗНАНИЙ

Құрметті оқырман қауым!

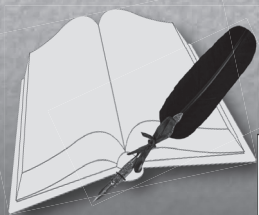
Қолдарыңызға тиіп отырған журнал мектеп, мектепке дейінгі, арнайы, жоғары оқу орындары мұғалімдері мен оқытушыларына, жалпы оқырмандарға арналған. Журналға «Казпочта», «Ернұр пресс», «Евразия Пресс», «Эврика почта» және Post.kz сайты арқылы жазылған тиімді.

Жазылу ай сайын жүргізіледі.

Мекен-жайымыз:

050036, Алматы қаласы, Мамыр-2, 13-7.

БІЛІМ КІПТІ - КЛЮЧ ЗНАНИЙ

№ 8 (206), 2025

Тамыз
Август

2011 жылдан бастап ай сайын шығады — С 2011 года выходит ежемесячно

Журнал 2006 жылдың қаңтар-ақпан айынан бастап
қазақ және орыс тілдерінде шыға бастады.
Журнал издаётся с января-февраля 2006
года на казахском и русском языках

**(Республикалық ғылыми-әдістемелік
педагогикалық журнал
Республиканский научно-методический
педагогический журнал)**

МАЗМҰНЫ - СОДЕРЖАНИЕ

А. Калимов

Оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту жолдары.....3

Г. Исабекова

Ағылшын тілі сабағында коммуникативті оқыту технологиясын қолдану 7

Г. Әбілдаева

Мектеп жасындағы балаларға креативті тәрбие берудің маңыздылығы 8

Қ. Ақадықова

Лагердің тәрбие үрдісіндегі ойындардың маңызы 13

А. Акжигитова

Формирование научного стиля мышления в процессе обучения алгебре 15

Д. Деловарова

Внеклассное мероприятие по математике 20

Р. Иванченко

Игра «Счастливый случай» 23

Т. Дуэнко

Значение воды для организма человека 27

Б. Әлшурина

Мектепке дейінгі балалардың математикалық білімін дамыту 32

Ж. Масжанова

Travelling light..... 35

Ж. Абиева

1-сыныпты аяқтау сабағы 37

З. Жансүгір

Ұлттық киімдерді аппликациялау реті 42

Ж. Дүйсебекова

Ұстаз бақыты..... 44

ҚҰРЫЛТАЙШЫ:
«Педагог LTD» ЖШС

Редактор:
Гүлжанат ҚҰСТАНОВА

**БІЛІМ КІПТІ -
КЛЮЧ ЗНАНИЙ**
журналы

20.05.2010 ж. ҚР Байланыс
және ақпарат министрлігінде
қайта тіркеліп, №10965-Ж
куәлігі берілді.

Басуға қол қойылды
15.08.2025 ж.
Сандық басылым.
Тапсырысы: 322.
Басылым индексі: 75488

Редакцияның мекен-жайы:
050036, Алматы қаласы,
Мамыр-2 ы/а, 13-7.
Тел/факс: 8 (727) 255-72-94.
Ұялы тел:
8 777 303 37 67.
Эл. пошта:
pedagog-ltd@mail.ru

Журнал «Rado Print»
баспаханасында басылды.
Алматы қ., Мыңбаев көш., 46,
кеңсе 411А

Көркемдеуші және беттеуші:
Нұрзат Раймқұлова

Редакциялық алқа: Редакционная коллегия:

Н. Омашев — ҚР Жоғары мектеп ғылым академиясының академигі, Қазақстанның Еңбек сіңірген қайраткері, филология ғылымдарының докторы, профессор.

С. Аманжолов — педагогика ғылымдарының докторы, ҚР Білім беру ісінің үздігі, А.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің педагогика факультетінің деканы.

Ә. Дүйсебек — Ы. Алтынсарин атындағы Қазақ Білім академиясының вице-президенті.

А. Миразова — ҚР Білім беру ісінің үздігі, Қазақстанның Еңбек ері.

НАЗАР АУДАРЫҢЫЗ!

Материалдарды компьютерде Times New Roman қарпімен теріп, көлемі 2 беттен аспайтын Microsoft Word файлы ретінде сақтаңыз. Мақала соңында автор туралы толық әрі нақты мәлімет болуы керек. Аты-жөніңізді толық жазыңыз (Мысалы, М.Т., К.С. емес). Мақалаңызға қосымша журналға жазылғандығыңыз жөніндегі **түбіртек көшірмесін** салғаныңыз жөн. Түбіртектің түпнұсқасы өзіңізде қалсын. Ол журналды уақытысында алмаған жағдайда байланыс бөлімшесіне барып, талап етулеріңізге керек болады. Мақаланы мүмкіндігінше Интернет арқылы электронды поштаға (pedagog-ltd@mail.ru, aknur@mail.ru) жіберіңіз. Болмаса, факс арқылы, бағалы хат арқылы редакция мекен-жайына жіберулеріңізге болады.

ОБРАТИТЕ ВНИМАНИЕ!

Представляемые материалы должны быть напечатаны на компьютере и сохранены в формате программы Microsoft Word. Объем не более 2-х страниц. Сведения об авторе должны быть точными и полными. Фотографии высылайте отдельными файлами в формате JPEG, TIFF, не вставляя в текст статьи. К высылаемому материалу приложить копию квитанции о подписке на журнал. Материалы отправляйте электронной почтой (pedagog-ltd@mail.ru, aknur@mail.ru), факсом или заказным письмом.

Учредитель:

ООО «Педагог LTD»

Главный редактор: Г. КУСТАНОВА
Журнал перерегистрирован в Министерстве
связи и информации РК. Свидетельство
№10965-Ж от 20.05.2010 г. Астана.

Подписано в печать 15.08.2025 г.

Печать цифровая.

Заказ 322.

Подписной индекс: 75488

Адрес редакции:

050036, г. Алматы,

Мкр. Мамыр-2, 13-7.

Тел./факс: 8 (727) 255-72-94;

Моб.т.: 8 777 3033767

Эл. почта: pedagog-ltd@mail.ru

Журнал напечатан в типографии

«Rado Print».

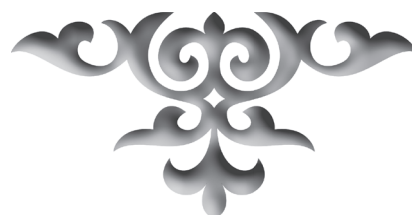
Адрес: г. Алматы, ул. Мынбаева, 46, оф. 411А

Жарияланған материалдар редакцияның пікірін білдірмейді. Фактілер мен мәліметтердің дұрыстығына авторлар жауапты. Қолжазбалар мен фотосуреттер рецензияланбайды және қайтарылмайды.

Журналға шыққан материалдарды редакцияның келісімінсіз көшіріп басуға болмайды.

Опубликованные материалы не отражают точку зрения редакции. Ответственность за достоверность фактов и сведений в публикациях несут авторы. Рукописи и фотоснимки не рецензируются и не возвращаются. Перепечатка материалов, опубликованных в журнале допускаются только с согласия редакции.

Оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту жолдары

Қазіргі жаһандану заманында еліміздің әлеуметтік-экономикалық дамуы, жасанды зерденің күнделікті өмірге енуі сынды индустрияның қарыштап өсуі, мәдени дамудың әлемдік деңгейіне көтерілуге бет бұру кезеңінде, қоғамның сұранысы өсіп тұрған шақта дарынды балалардың интеллектуалдық дамуын қанағаттандыруын қамтамасыз етудің маңыздылығы артуда.

Оқу тәрбие процесінде әр түрлі әдіс-тәсілдерді қолдана отырып, оқушылардың қабілетін арттыруға бағытталған жұмыс түрлерін ұйымдастыру кезек күттірмейтін міндеттердің бірі болып табылады. Бүгінгі таңда жаңа талап, жаңа заманға сай оқушыларға тәлім-тәрбие мен білім берудің басым бағыттарында дарындылықты айқындау, ақыл-ой, интеллектуалдық шығармашылығын дамытуға баса назар аударылуда.

Бүгінгі жас ұрпаққа жан-жақты білім беру, тәрбиелеу — әрбір ұстаздың басты міндеті. Білім негізі мектепте қаланатын болғандықтан, оқушының жеке тұлғалық күшін дамыту, оның шығармашылық мүмкіндігінің дамуы басты рөл атқарып отыр. Олай болса, қазіргі ұстаздар қауымының алдындағы үлкен мақсат: өмірдің барлық саласындағы белсенді, шығармашылық іс-әрекетіне қабілетті, еркін және жан-жақты жетілген тұлға тәрбиелеу. Бұл мақсатқа жетуде ұстаздар терең білімді, әдістемелік жағынан толық қа-

руланған және жоғары мәдени деңгейі болуы тиіс.

Шығармашылық — бүкіл тірішіліктің көзі. Адам баласының сөйлей бастаған кезінен бастап, бүгінгі күнге дейін жеткен жетістіктері шығармашылықтың нәтижесі. Бұған бүкілхалықтық, жалпы және жеке адамның шығармашылығы арқылы келдік. Баланың шығармашылық қабілетін ашу, оны алға қарай дамыту үшін ең бастысы жағдайлар жасау қажет.

Оқушының дарындылығының дамуы, қабілетінің ашылуы көбінесе мұғалімнің кәсіби біліктілігіне және оның тұлғалық қасиетіне байланысты екені айдан анық. Көбінесе «Дарынды оқушы — бұл жақсы оқитын оқушы» деген пікір қалыптасқан. Белгілі ағылшын психологы П. Торранстың зерттеулері бұл пікірдің мұғалімдер арасында жиі кездесетінін анықтады. Оларға оқуда қиыншылық туғызбайтын, тәртіпті, ұйымшыл, білімді, тұрақты, ұғымтал, өз ойын нақты және түсінікті жеткізе алатын оқушылар көбірек ұнайды. Ал қисынсыз сұрақ қоятын, өз жұмысымен ғана айналысатын, тәуелсіз, көбінесе түсініспеушілік туғызатын, қияли әр нәрсеге көзқарасы бөлек оқушылар ұнамайды. П. Торранстың зерттеулері нақ осы қасиеттер оқушының шығармашылық дарындылығын көрсететін және оның нашар оқитын оқушылардың арасында аз емес екендігін айқындаған. Жас жеткіншектің бойындағы табиғат берген ерекше қабілетті,

дарындылықты тани білу, оның одан әрі дамуына бағыт-бағдар бере білу — ерекше қиын іс.

Дарынды оқушылармен жұмыстың негізгі мақсаты — олардың шығармашылық жұмыста өзінің қабілетін іске асыруға дайындығын қалыптастыру.

Ал, мақсатқа жету оқу бағдарламасын тереңдетіп оқыту және оқушының танымдық белсенділігін дамыту арқылы жүзеге асырылады. Алайда, әр баланың жеке қабілетін анықтап, оны сол бағытта жетелеу — **ұстаз парызы**. Баланы заманына қарай икемдеп, өз заманының озық өнегесін оның санасына сіңіре білу, оларды шығармашылық бағытта жан-жақты дамыту — бүгінгі күннің басты талабы.

Дарындылық мәселесін зерттеушілердің еңбектері көп болғанымен, дарындылықтың мән-мағынасы жөнінде олар ортақ бір пікірге келе қоймады. Сондықтан да, біз баланың дарындылығы деп, оны өз құрдастарымен салыстырғанда бірдей жағдайда білім игеру деңгейінің шоғырлылығымен аса ерекше байқалатын шығармашылық қабілетінің байқалуы деп түсінеміз.

Дарындылыққа педагогикалық энциклопедияда төмендегідей анықтама берілген:

«Дарындылық — белгілі бір әрекет саласында ерекше жетістікке жеткізетін адам қабілеті дамуының жоғары деңгейі».

Дарынды балаларды анықтау — баланың дамуын таңдаумен байланысты ұзақ процесс. Осы айтылғандарды ескере отырып, дарынды балаларды анықтаудың мынадай ұстанымдары тұжырымдалды:

1. Баланың қызығушылығы мен бейімділігіне барынша сәйкес келетін қызмет аясында баланың іс-әрекетіне талдау жүргізу;

2. Дамытушылық ықпал ете отырып, баланың психологиялық кедергілерін жоюға мүмкіндік беретін тренингтік әдістерді пайдалану;

3. Баланың дарындылық белгісін оның психикалық дамуының нақты деңгейінде ғана емес, сондай-ақ оның болашақтағы даму мүмкіндігін де есепке ала отырып бағалау;

4. Жұмыс нәтижесін талдау, бақылау, әңгімелеу, мұғалімдер мен ата-аналардың сипаттамалық бағалары;

5. Түрлі ақпарат алу көздерін пайдаланып, бала қабілеттерін кең көлемде камтуға мүмкіндік беретін баланың мінез-құлқы мен іс-әрекетін жан-жақты бағалаудың кешенді сипаты.

Білім беру жүйесінде жаңаша мазмұн беру арқылы жан-жақты дамыған шығармашыл, рухани ой-өрісі кең жеке тұлғаны тәрбиелеу міндеті тұр.

Дарынды оқушымен жұмыс істеудің негізгі мақсаты — олардың шығармашылық жұмыста өзінің қабілетін іске асыруға дайындығын қалыптастыру. Ал мақсатқа жету оқу бағдарламасын тереңдетіп, оқыту және оқушының танымдық белсенділігін дамыту арқылы жүзеге асады.

Дарынды оқушымен жұмыс істетін мұғалімге қойылатын педагогика-психологиялық талаптарды мынадай кезеңдерге бөлуге болады.

1. Мұғалімнің бағыт-бағдарына байланысты талаптар:

- дарынды оқушымен жұмыстың әлеуметтік қажеттілігін сезінуі;
- оқушыны жақсы көруі және қа-

білеті жоғары оқушылармен жақсы қарым-қатынаста болуы;

- дарынды оқушымен жұмысқа тұрақты қызығу таныту және нәтижелі әдіс-тәсілдерді талмай іздеуі;

- дарынды оқушының ата-анасымен тығыз байланыс орнатуы;

- дарынды оқушымен жұмыс кезінде жоғары нәтижелерге жетуге ұмтылуы.

2. Мұғалімнің біліміне қойылатын талаптар

- өзінің сабақ беретін пәнін мемлекеттік стандарт деңгейінен жоғары деңгейде білуі;

- қызмет нысанын, яғни бірыңғай педагогикалық үрдісті білуі;

- оқушы дарындылығын моделін білуі;

- жеке тұлға теориясын, оны қалыптастырудың әдіс-тәсілін білуі;

- дарынды оқушыны анықтаудың психодиагностикалық әдіс-тәсілін білуі;

- қазіргі заманға сай оқытудың жаңа технологияларын білуі;

- дарынды оқушыны оқыту, тәрбиелеу үрдісінде үлгерімге ғана көңіл бөлмей, оның басқа көрсеткіштерімен байланысына да көңіл бөлуі.

3. Мұғалімнің іскерлігіне қойылатын талаптар:

- дарынды оқушыны анықтау әдістерімен жұмыс жасай алуы;

- дарынды оқушыларды оқытуға арналған тереңдетілген бағдарлама құрастырып, сонымен тұрақты жұмыс жасай білуі;

- оқушы дарындылығын дамытуға қажетті зерттеу жұмыстарын жүргізе алуы;

- дарынды оқушыны зерттеуге

психодиагностикалық күнделік жүргізуі;

- оқушылармен қарым-қатынасын психологиялық тұрғыдан сауатты орната білуі;

- дарынды оқушының ғылыми-ізденіс жұмыстарымен айналысуына жетекшілік етуі.

Оқушының дарындылығын анықтауда төмендегідей әдіс-тәсілдерді қолданамыз:

- баланың отбасы жағдайын зерттеу;

- шығармашылық қабілетін анықтау;

- сауалнамалар, психодиагностикалық тренингтерді өткізу;

- ата-анасымен әңгімелесу;

- пәндік олимпиадаларға, ғылыми жоба жарыстарына, пікір сайыс ойындарына қатыстыру.

Осы айтылған тұжырымдарды қорыта келе, дарынды балалардың қабілетін дамытудың келесі жолдарын іріктеп алуға болады:

1. Сабақтар;

2. Пәндік үйірмелер;

3. Олимпиадалар;

4. Интеллектуалдық ойындар, дебат (пікір сайыс) клубы;

5. Ғылыми-практикалық конференция (ізденімпаздық жұмыс, зерттеу жұмысы, рефераттар қорғау, жоба қорғау);

6. Оқушылардың білім деңгейлерін арттыру (мұражайға бару, белгілі адамдармен кездесу);

7. Шеберлер байқауы (ақындар айтысы, шешендер сайысы, би үйірмесі, шебер қолдар үйірмесі);

8. Оқушылардың аудандық, облыстық, республикалық, халықаралық

шығармалар, жобалар байқауларына қатысу.

Сондай-ақ дарынды оқушылармен нәтижелі жұмыс жасайтын мұғалімнің кәсіби бейнесі мынадай қасиеттерден тұрады: жоғары кәсіби біліктілік, даралық қасиет, білімпаздық, ойлап табуға және ғылыми зерттеу жұмысына қабілеттілік, кәсіби қызметін өздігінен жетілдіруге ұмтылушылық. Дарынды оқушымен жұмыс мұғалімнің өзіне, қызметіне және кәсіби біліктілігіне жаңа, жоғары талаптар қояды. Тіпті оның кәсіби жетілуіне өзгеше емтихан болып табылады.

Қорыта келгенде, О. Бальзак: «Ұдайы еңбек ету — өнердің де, өмірдің де

заңы» дегендей, оқушылардың шығармашылық қабілеті мен белсенділігін арттыруда мұғалімге үнемі ізденуге, тұрақты еңбек етуді міндеттейді. Ендеше, бізге ой-өрісі жоғары дамыған, зерделі, жан-жақты, парасатты ұрпақ керек екенін бір сәтте естен шығармағанымыз жөн.

**Азамат Амангелдіұлы КАЛИМОВ,
Ы. Алтынсарин атындағы дарынды
балаларға
арналған мектеп-интернатының
тәрбиешісі.**

**Қостанай қаласы,
Қостанай облысы.**

Ағылшын тілі сабағында коммуникативті оқыту технологиясын қолдану

«Тіл — ешқашан солмайтын, мәңгі жасарып жайыла түсетін гүл», - деп ұлы орыс педагогы К.Д. Ушинский айтқандай, оқушылардың белгілі бір дәрежеде шетел тілінде сөйлеуге, өз ойын басқаға жеткізе алатын, біреудің сөйлеген сөзін, жазғанын түсіне, жеткізе алатын дәрежеге жеткізу үшін, шет тілі алғашқы сабақтан бастап сөйлем түрінде үйретілуі тиіс. Адамдар тілді сөйлем түрінде қолданғанда ғана бірін-бірі түсініп, пікір алысады.

Өйткені жеке атау тұлғасы сөздер де, грамматикалық формалар да өзара бір-бірімен байланысып, сөйлем құрамына енгенде ғана тұтас аяқталған ойды білдіре алады. Коммуникативтік оқыту технологиясы дегеніміз — пікір алысуға негізделген әдістеме.

Коммуникативтік оқыту технологиясының мақсаты — шет тілінде пікір алысуды, пікір алысу арқылы үйрету, шет тілі мәдениетін пікір алысу нәтижесінде меңгеру болғандықтан, оны іс жүзінде қолдану мүмкіндіктерін терең, жан-жақты зерттеп, сабақта кең ауқымда қолданып отыру тиімді.

Коммуникативті оқытуда білім беру — оқушының өзін ауызша (тындап түсіну, сөйлеу) және коммуникацияға (оқу және жазбаша) тарту, яғни, оқылып жатқан тілде қарым-қатынасын қалыптастыру деген сөз.

Қоғам талабына сай шетел тілдерін оқытуда қойылып жүрген ортақ міндет — тілді коммуникативті бағытта оқыту. Ондағы мақсат-оқушыларды қарапа-

йым болса да ойларын еркін жеткізумен ғана шектелмей, өзара тіл табысып, пікір алысуға үйрету.

Коммуникативтік — оқыту процесінің тілдік бағытын білдіреді. Ол дегеніміз коммуникативтік әдістемеде «сөйлеу» тіл дамыту жұмыстарының бір түрі ретінде және қарым-қатынас құралы ретінде үйретудің басты принциптерінің бірі болып табылады.

Оқытудың стратегиялары:

1. Қай салада оқушылар қарым-қатынаста болуы керек, соны анықтау;

2. Сөйлеуге үйретудегі проблемаларды айқындағанда, оқушылар тарапынан қарау;

3. Сөздік қоры тіл ұстарту мақсатымен тығыз байланысты болып іріктеу;

4. Сөздік жұмысы белгілі бір тақырыптарға байланысты болмай, белгілі бір әлеуметтік проблемаларды талқылап шешу мақсатында қарастыру. Оқушылардың коммуникативтік қабілетін дамыту мақсатында берілген тақырыптары бойынша жасалынған жобаларды талқылау барысында оқушылардың алдына қойылған міндеттер:

- Өз тақырыптары бойынша бірнеше проблемаларды көтеру;

- Ол проблемалардың негізі қайда жатыр, соны анықтау;

- Оны шешудің түрлі жолдарын қарастыру;

- Бұл проблемаларды шешудегі жеке тұлғаның, топтық әрбір мүшесінің алатын орны қандай, соны анықтау.

Жұмыс барысында, топ мүшелері берілген тақырыптар бойынша пікір алыса отырып, өзекті мәселелерді іріктеп алуға үйренеді, бір-бірінің осы мәселеге деген қызығушылық деңгейін зерттейді. Осы шаралардың нәтижесінде оқушылардың

тіл үйренуге деген қызығушылығы, белгілі бір тақырыптар бойынша өз бетінше ізденушілік қабілетінің дамуы және өз білімін ортаға салып пікір таластыра білу мүмкіндіктері артты десе артық болмас.

Сонымен, коммуникативтік оқыту технологиясының мүмкіндіктерін қарастыру негізінде мынадай қорытынды жасауға болады:

Жұппен жұмыс түрімен қоса пікір алысуға, қарым-қатынас жасауға үйретуде топ ішіндегі жұмыстарды ұйымдастыра білу керек. Өйткені ол:

1. Оқушылардың екеуара сөйлеу қабілетін арттырады;

2. Оқушылардың өзара қарым-қатынасын күшейтіп, бір-бірін түсінушілікке үйретіп, ұжым құруға септігін тигізеді;

3. Өзгенің ғана емес өз ішінде объективті тұрғыдан бағалауға үйретеді;

4. Бір-бірімен білгенін бөлісіп, сөйлесу мүмкіндіктерін арттырады;

5. Оқушылардың ұжымдағы беделін, іскерлік қабілетін арттырып, осы қағидаларды басшылыққа ала отырып бағыт беруде жеке тұлғаның сөйлеу дағдысын қалыптастырады;

6. Сабақты түрлендіреді.

Сондықтан шет тілдерін оқытуда коммуникативтік оқыту әдістемесін қолдану — оқушылардың сөздерді грамматикалық тұрғыдан бір-бірімен дұрыс байланыстырып еркін сөйлей білуіне мүмкіндік тудыратын болғандықтан, бұл әдістемені сабақ барысында жиі қолданып отыру әрбір мұғалім үшін тиімді деп ойлаймын.

Гульнар Мурзатаевна ИСАБЕКОВА,
«Алматы облысының қызмет көрсету және тамақтандыру саласындағы инновациялық технологиялар колледжі» МКҚК-ның шетел тілі пәні оқытушысы.
Алматы қаласы.

Мектеп жасындағы балаларға креативті тәрбие берудің маңыздылығы

**Гүлнар
Қабденқызы
ӘБІЛДАЕВА,
Жетім балалар мен
ата-анасының
қамқорлығынсыз
қалған
балаларға арналған
балалар үйі
тәрбиешісі.
Астана қаласы.**

Ғылым мен техниканың қарыштап дамыған кезінде, әсіресе интернет арқылы түрлі ақпараттарға оңай қол жеткізуге болатын кезде мектеп жасындағы балаға дұрыс бағыт сілтеп жол көрсету қоғам үшін де, адам үшін де маңызды екені даусыз.

Бұл ретте білім нәрін сеуіп, жастардың болашақтағы дұрыс жолды таңдауына бірден-бір себеп болатын алдымен ұлағатты ұстаздар мен тәрбиеші-педагогтер болса, ата-ананың бала алдындағы жауапкершілігі де бір мысқал да кемімейтіні хақ. Қазіргі бала жан-жақты бағдарлайтын, ақпен қараны ажырата алатын, білімді ұрпақ екенін ескерсек, тәрбие берудің жауапкершілігі арта түсетіні тағы бар.

Креативтілік ағылшынның «Creativity» сөзінен аударғанда «шығармашылық» деген мағынаны береді. Философия мен психологияда «креа-

тивтілік» категориясын зерттеу мен анықтауда төрт негізгі бағыт айқындалды:

1. Креативтілік — шығармашылық процесс;
2. Креативтілік — жаңаны құрумен байланысты әрекет нәтижесі, шығармашылық өнім;
3. Креативтілік — интеллектуалдық немесе шығармашылық қабілет;
4. Креативтілік — тұлғалық категория, мінез-құлық ерекшелігі. Ал креативтілік тәрбие біздің халқымызда да болған, оған көптеген мысалдар келтіруге де болады. «Жақсы сөз — жарым ырыс» деп таныған қазақ халқы баланың көзінше тек жақсы сөз айтуға тырысқан. Сөзімен де ісімен де өсіп келе жатқан балаға тәрбие беруде кәте жібермеуді қадағалап отырған.

Жазушы-педагог Ж. Аймауытов: «Баланы тәрбиелеу үшін әрбір тәрбиешінің өзі тәрбиелі болуы керек. Себебі, бала айтып ұқтырғаннан гөрі, көргеніне көп еліктегіш келеді. Солай болған соң балаға не жақсы мінез болсын, іспен көрсету керек», - дейді. [1].

Бүгінгі таңдағы педагогика ғылымында әлі де толық шешімін таба алмай отырған өзекті мәселелердің бірі жеке тұлғаның рухани-адамгершілігін дамыта тәрбиелеуді, бүгінгі таңда оқу үрдісін халық шығармашылығы негізінде жүргізудің маңызын анықтау

болып табылады. Тәрбие жұмысын ұйымдастыруда халық шығармашылығының элементтерін пайдалану балалардың адамгершілігін, жақсы мінез құлығын қалыптастыру құралы болып табылатынын қазіргі мектеп мұғалімдеріне жеткізу өз қиыншылықтарын туғызуда. Қазіргі замандағы мектепке дейінгі балаларға арналған шетелдік қызықтырушы материалдармен, жанды жайлаған компьютерлік ойындармен халық педагогикасын қатар қою күрделі мәселе екені анық. Кез келген бастауыш сынып жасындағы оқушы Гари Поттер, Шрек, Бэмби сынды кейіпкерлерді Тазша бала, Алдар көсе, Қожанасырдан жақсы білетіні ешкімге жаңалық емес екені анық. Осы ретте қоғамды, ақпарат құралдарын жаулаған жаңалықтармен қатар заман талабына сай деңгейде талаптарға жауап беретін халық педагогикасы негізінде нағыз қазақы болмыс қалыптастыру кезегін күттірмес мәселе болып қала бермек.

Егеменді елімізге сай ұрпақ тәрбиелеп шығудың бірден-бір жолы ол — өсіп келе жатқан ұрпақты эстетикалық тұрғыдан шыңдау. Осыны халықтық педагогика арқылы жүзеге асыруға болады. Қазақ этнопедагогикасының қайнар бұлағы біздің заманымызға дейінгі дәуірден бастау алады. Ұлттық мәдениеттің тегі сол ұлттың ұлт болып қалыптаспай тұрған кезінен бастап-ақ жеке ұлыстардың ұрпағын тәрбиелеуден туындағаны белгілі. Балалардың жан-жақты дамуы үшін, әсіресе сұлулық пен сымбаттылыққа қанық бо-

лулары үшін оқу-тәрбие үрдісінде халықтық педагогиканы қолдану өте маңызды. Адамдардың эстетикалық сезімдері олардың өмірінде зор роль атқарады. Әсемдікті көре, түсіне, жасай білу адамның рухани өмірін байытады, қызғылықты етеді, оған ең жоғары рухани ләзаттануға мүмкіндік береді. Біз әр адамның адамгершілікті тұлғалық мәнін жан-жақты дамытуға ұмтыламыз, сондықтан әр баланың сезімін нәзіктігін, көркемдікті, әсем нәрсені сүйенетіндей етіп дамытуымыз керек. Адамның әсемдік пен жексұрындықты, мәдениеттілік пен арсыздықты, қуаныш пен қайғыны, т.б. түсінуіне байланысты, оның саналы тәртібі мен мінез-құлқы айқындалады. Осыдан келіп адамның әсемділікке шынайы көзқарасы мен мұраттары болуы керек екендігі шығады. Оқушылардың жалпы мәдениеті, яғни эстетикалық тәрбиенің маңызды жақтары ізеттілік, ұқыптылық, жылы шырайлылық, қайырымдылық, тазалықты сақтау т.б. Жалпы эстетикалық мәдениет — бұл қатынас эстетикасы, киім-кешек эстетикасы, үй-жағдай эстетикасы, манера, дене қимылы, т.б. А.С. Макаренко еңбектерінде бұл проблемаға зор мән берілген. Жеке адамның сыртқы мәдениеті мен ішкі дүниесінің ұштасып жатуы эстетикалық сұлулықтың белгісі. А.П. Чеховтың сөзімен айтқанда адамда: «Бет, киім, жан, ой — бәрі сұлу болу керек». [2].

Қазіргі кезде жастарымыз сырт келбетінің әдемі, дене бітімінің сымбатты болуына көп көңіл бөледі. Бұл — за-

ман талабынан туған қажеттілік десек артық айтқандығымыз емес. Әдемілік көз қуантады десек, жақсы әдеттер мен ыстық ықыласқа толы сөздер жан жадыратады емес пе?! Осы ретте тал бойында тарыдай мін жоқ сұлу қыздарымыз бен сымбатты жігіттеріміз сындарлы қылық, салиқалы ой, сүбелі сөзбен неге ерекшеленіп көзге түспейді? Сырты жылтырақ, іші бос қораптай көзге жұпыны көрінетіні неліктен?

Креативті киім үлгісі мен шаш қою үлгісін меңгерген жеткіншек неге креативті сөз әдебін меңгере алмайды? Осы сұрақтарға жауап іздеп көрелік.

Оқушы түсінігінің эстетикалық жақтан қалыптасуы халықтық педагогика және тағы сол сияқты көптеген факторлардың ықпал ету нәтижесінде болады. Сондықтан мектеп мұғалімдері оқушылардың эстетикалық талғамын іс-жүзінде, теория жүзінде де арттыра отырып, көрген білгендерімен сұлулықты қабылдауға көмектесуі керек. Оқушылардың эстетикалық сезімін дамыту оларға мынау жақсы, әдемі, ал мынау жаман, көріксіз деп ауызша айтуда ғана жүзеге аспайды, сонымен бірге бала күнделікті тұрмыста да, мектепте де эстетикалық талғампаздықтың үлгі өнегесін күн сайын көріп отыруы керек. Ата-бабамыз сыртқы көрнекі сұлулық пен ішкі рухани сұлулықты мойындай отырып, олардың орнын анықтауға келгенде, ішкі рухани сұлулыққа көбірек көңіл бөліп, мазмұн сұлулығына көбірек жан тартады.

Оқушыларға әдепті әсемдіктен бөліп түсіндіруге болмайды. Егер оларды

бөліп айтуға болатынын мойындасақ, онда әдепсіз сұлулықтың да болатынын мойындауға тура келер еді де, сұлулық өлшемдері тек сыртқы белгілер, симметрия, пропорция, түр-түстер сәйкестігі, т.б. ғана болып шығады. Орыстың атақты әдебиет сыншысы әрі эстет В.Г. Белинский сұлулықты барлық уақытта моральмен бірге қабылдап келген қоғамдық тәжірибеге сүйене отырып: «Сұлулық шындықпен моральмен бір туысқан. Егер шығарманы көркемдік құндылыққа ие десек, онда ол сөз жоқ, әдеп-инабаттылық жағынан да құнды болады», - дейді. [3].

Ата-ана баласының бойына рухани құндылықтарды сіңіре білсе, ұстаз сол құндылықтардың өміршендігін жеке басының үлгісімен көрсете білуі керек. Әрине, отбасында бала ұлттық құндылықтар негізінде тәрбиеленіп келіп, ол тәрбие балабақша мен бастауыш мектепте жалғасын тауып жатса, бала креативті білім мен тағылым алары анық.

Адамгершілік — қоғамдық өмірдің тарихи-әлеуметтік заңдылықтарына сәйкес, адамдар арасындағы қарым-қатынас жүйесін реттеп отыруға негіз болып табылатын қауымдық, халықтық игі іс-әрекеттер, мінез-құлықтағы имандылық пен инабаттылықты, әдептілік қалыптарын көрсететін терең мәнді ұғым. Тәрбиелеу, білім беру жұмысының мазмұны мен формалары балалардың мүмкіндігін ескерту арқылы нақтыланады. Адамгершілікке, еңбекке тәрбиелеу күнделікті өмірде, үлкендердің қолдан келетін жұмысты ұйымдастыру үрдісінде, ойын және оқу

ісінде жоспарлы түрде іске асады. Мектепке дейінгі тәрбие бағдарламасы балалардың жан-жақты дамуын, олардың мектепке деген дайындығын қарастырады. Жас ұрпақты саналы, сергек етіп тәрбиелеу отбасы мен мектепке дейінгі ұйым қызметкерлерінің бірден-бір парызы.

Бүгінгі ұл — ертеңгі әке, ол әкеге қарап өседі. Бүгінгі қыз — ертеңгі ана, ол шешесіне қарап бой түзейді. Ата-ана балаларына үлгі-өнеге көрсете алмаса, онда тәрбиелі бала өсіруі екіталай. Өйткені бала ерсектерге, әсіресе ата-анасына, тәрбиешілерге өте еліктегіш келеді. Жақсыны да, жаманды да солардан үйренеді, көргенін қайталайды. Қазақтың дауылпаз ақыны Ілияс Жансүгірұлы «Жаста берілген, басқа сіңген тәлімің өзің өлмей сүйегіңнен қала алмас» деп бүлдіршінге жастайынан берілген тәрбиенің жемісті екенін айтады. Жас балаға өз ата-анасы — асқар тау. Әке-шешенің ауызынан шыққан сөз бала үшін заң болып есептеледі.[4].

Мектеп оқушыны әсемдікті өмірден, адамдар қылықтарынан, еңбек іс-әрекетінен, еңбек нәтижесінен көруді және ләззат алуды үйретіп қана қоймайды, күнделікті өмірде осы әсемдікті жасау ынтасы мен іскерлігін тәрбиелейді. Сонымен эстетикалық тәрбие табиғаттағы, өнердегі, еңбектегі, өмірдегі ең жақсыны қабылдау, одан ләззат алу. Эстетикалық тәрбие адамда дүниедегі әдемілік атаулыны бағалай білуге үйретеді, өнер шығармаларын тануға, қастерлеуге баулиды. Эстетикалық тәрбиенің өзіне тән міндеттері

бар. Олардың бірі — эстетикалық сезімді және эстетикалық қабылдауды тәрбиелеу. Өмірдегі, өнердегі әдемілікті сезу және көру адамдарда әртүрлі болады. Біреулер әдемілікке үңіле қарап, оның сырын білуге тырысады, ал кейбіреулер оған онша мән бермейді, қалай болса солай қарап жанынан өте шығады. Әдемілікті сезу үшін, оған түсіну үшін ең алдымен бейнелеу өнері, музыка және ән саласынан әр бір адамда білім болуы керек. Білім адамды әдеміліктің объективтілік критерийлерімен қаруландырады. Білімді адам сұлулықты бағалай біледі, түсінеді. Айналадағы дүние сезімталдық, эстетикалық қабылдау қырағылығы, ықыластылық, қамқорлық баланың эстетикалық дамуының негізі болады. Оқушының креативтілігін дамыту жолдарын қарастыра отырып, педагогикалық инновациялық процесте оқушының түрткісі мен шығармашылығының қатынастары инновациялық әрекеттің тиімділігін қамтамасыз ету үшін ерекше үйлестіруді қамтамасыз етеді. Өткізілген зерттеулер өз кезегінде болашақтағы инновациялық әрекетті болжау деңгейі мен сипатын жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

Адамның адамгершілігі — оның жоғары қасиеті. Оның негізгі белгілерінің бірі — өзі үшін ғана емес, ел, қоғам үшін өмір сүру, адамдық ар-намысты ардақтау, әр уақытта жақсылық жасауға дайын болу. «Өзің үшін еңбек қылсаң, - дейді Абай, - өзі үшін оттаған хайуанның бірі боласың. «Досыңа достық — қарыз іс, дұшпаныңа әділ бол».

Ақылды, мейірімді адам әруақытта өзгенің жақсылығын бағалағыш келеді. Арлы адам-ардақты адам. Арымыз таза болса, тарихымыз да таза.

Туғанына 180 жыл толып отырған халқымыздың біртуар данасы Абай Құнанбайұлы: «Үш-ақ нәрсе адамның қасиеті: ыстық қайрат, нұрлы ақыл, жылы жүрек», - дегенде нені меңзегенін түсіну, сезіну, ұғу Абай аңсаған азамат болуға ұмтылу — креативті ойлаудың биік шыңы деп қабылдау керек. [5].

«Еккенің тікен болса, орғаның балауса болмас» деген мақалды тәрбие берушілер жағы үнемі жадында ұстауы керек. Қазіргі таңда қала жастары ғана емес, ақкөңіл, ұлттық құндылықтары мен адамгершілік қасиеттері жоғары тәрбиелі ауыл адамдары да өзгерген. Соңғы уақытта қылмыстық істер: дүкен, үй тонау, кісіге қол жұмсау, маскүнемдікпен қатар, мейірімсіз, қатыгез жастар ауылдық жерлерде орын алғандығы байқалады. «Ауырып ем іздегенше, ауырмайтын жол ізде» демей ме халық даналығында. Ендеше жас ұрпақтың осындай күйге түсуіне, олардың рухани бай, адамгершілігі мықты, қарым-қатынаста өмір сүруіне жағдай жасау керектігі кезек күттірмей шешетін мәселе.

Қазіргі таңда қоғамның саяси, әлеуметтік және экономикалық дамуындағы серпінді өзгерістер білім беруді әлемдік кеңістікпен ықпалдастыру талабын қойып отыр. Жаһандану дәуірінде ұлт ретінде жойылып кетуге соқтыруы мүмкін рухани мәнгүрттік-

тен сақтану және халықтық тәжірибеге тән тәрбиенің мазмұнын сақтап қалу үшін өткен тарихымыз бен мәдени мұраларымызды зерделеуге, рухани құндылықтарымызды саралап, оны білім беру жүйесіне кешенді ендіру арқылы ұрпақ тәрбиесін ұлттық негізде құруға басты мән беру өте маңызды. Қазақ халқының тарих қойнауында қанша ғасыр өтсе де, тәлім-тәрбиелік мәнін жоғалтпаған ұлттың болмысына, сана-сезіміне, тұлғалық сипатына сай жалпы адамзаттық және ұлттық құндылықтар қатарына жататын асыл дүниелер бар екені белгілі. Осындай рухани құндылықтарды креативті тәрбиенің мазмұнына арқау ету жетілген тұлғаны қалыптастыру мәселесі әрбір мұғалімнің, тәрбиешінің, ата-ананың, қоғамның әрбір ересек мүшесінің қаперінде жүргені бәрімізге де пайдалы екені даусыз шындық.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Нағымжанова Қ.М. Болашақ мамандардың педагогикалық кретивтілігін дамытудың негіздері. — Өскемен: С. Аманжолов атындағы ШҚМУ баспасы, 2007. — 223 с.
2. Гальперин П.Я., Данилова В.Л. Воспитание систематического мышления в процессе решения малых творческих задач // Вопросы психологии. — 1989. - №1. — С. 31-38.
3. Қожахметова Ж., Халықтық педагогиканы зерттеудің кейбір ғылыми және теориялық мәселелері. — Алматы, 1993.

Лагердің тәрбие үрдісіндегі ойындардың маңызы

Балалар мен оқушыларды жаңа заман талаптарына сай және озық ұлттық рухта тәрбиелеуде, сана-сезімін, ой-өрісін жетілдіруде әр ұстаздың өз жұмыстарына жауапкершілікпен қарап, шығармашылық ізденістерін арттырып, оқу-тәрбие жұмыстарының жаңа үрдістерін пайдалануы қазіргі күннің басты талабы. Сауықтыру лагерлеріндегі тәрбие жұмысының ең негізгі бөлігі балалармен ойнатылатын ойындар болып табылатындықтан, әрбір ұстаз ойынды тәрбие берудің ең бір керекті құралы ретінде дұрыс тандап, сауатты пайдалануы керек.

Ойнатылатын ойын түрлері сан-салалы. Қимылды ойындар, жаттығулар, саяхат ойындары, шытырман оқиғалар желісімен ұйымдастырылатын ойындар, іскерлік ойындар, сюжетті-рөлдік ойындар, ой-өрісті дамытатын логикалық ойындар, диагностикалық ойындар т.с.с.

Диагностикалық ойын әдістемесінің бірнеше түріне тоқталайық.

Бұл ойынның мәнісі, оқушыларға аяқталмаған сөз орамы беріледі, оны аяқтай отырып, өзінің зерттеуші тақырыбына, мәселелеріне өз пікірін білдіреді. Мысалы:

- Жақсы балалар лагері дегеніміз — бұл ...

- Егер мен балалар лагерінің бастығы болсам, бірден ...

- Өзіме қарсы келе жатқан Тәлімгерді көргенде, мен ...

- Біздің отрядымыздың өміріндегі ең бастысы — ол ...

- Біздің балалар лагерінде бәрінен де бағалы нәрсе ...

- Ең алдымен мені қуантатын (ренжітетін) нәрсе ...

Аталған әдістеменің сауалнамамен салыстырғанда бірнеше тиімді жақтары бар. Ол балалардың қызығушылығын арттырып, сапалы ақпарат алуға мүмкіндік береді, табиғи әсер (реакция) ала отырып, кейбір жағдайлар ойланбастан тез туындайды. Жауап алу кезінде балалардың жас ерекшелігі есепке алынады, жауап беру уақыты шектеулі (15 секундтан 1 минутқа дейін)

Нәтижені сараптау кезінде жауаптар сипатына қарай үш топқа бөлінеді: «Дұрыс жауап», «Дұрыс емес жауап», «Түсініксіз жауап». Оқушылардың көзқарасын осы үш сипаттама арқылы салыстырып, қызықты суреттеме жасап шығарамыз.

«Сөзбен ойнау» әдістемесі

Балалар тапсырмасы бар карточкалар алады, онда: «Қымбатты дос! Сөйлемде қажетті сөздерді өз отрядыңның көрнекті бейнесі шығатындай етіп орналастыр:

Біздің отряд — бұл _____
және _____ балалар. Олар-

дың жиналған себебі, _____ және _____, бос уақытын өткізу және үйрену _____. Сондықтан да біз көбіне өзімізге қажеттіліктерді үйрену үшін, _____ және _____. Біздің отряд _____ ұлдар және _____ қыздар, сонымен қатар, _____. Тәлімгерлерді, _____ «_____» осы балалар лагерінде біріктіреді. Біздің тәлімгерлер бізге _____ және олармен бірге бізге _____ және _____.

Аталған әдістеменің нәтижесін шығару жоғарыдағы әдістемеге ұқсас.

«Қуаныштар және реніштер» әдістемесі

Мақсаты:

1. Оқушылардың ой өрістерінің құнды бағыттарын анықтау;

2. Оқушылар өміріндегі балалар бірлестігінің алатын орынын анықтау.

Аталған сөз орамы әдістемесімен бірнеше жұмыс ұйымдастыру тәсілдерін құрастыруға болады:

а) әрбір оқушыға екі сөйлемді аяқтау ұсынылады:

Бәрінен де мені қуантатыны

Бәрінен де мені ренжітетіні ...

ә) жұмыс шағын топтарда ұйымдастырылады. Ватман парағы шағын топ мүшелерінің санына қарай бөлінеді. Әрбір оқушы өз бөлігіне сурет немесе сөйлем арқылы өзінің қуанышы мен ренішін бейнелейді.

«Отрядтың жүрегі»

Бұл ойында үлкен жүрек тәрізді қиылған қатты қағазға отрядтағы әр балаға арнап, жылы, шуақты сөздер-

ді жазып қоясыз, яғни әр бала өзінің сыйлы, құрметке лайықты екенін сезініп жүреді.

Материалдар: қағаз, қарындаш, фло-мастер, қатты қағаздан қиылған, қызыл бояуға боялған жүрек.

Нұсқау: Сендер біздің отрядымыздың жүрегі бар екенін білесіңдер ме? Мен сендердің бір-бірлеріңе жақсы бір нәрсе жасағандарыңды қалаймын. Өз аттарыңды жазыңдар, оны бүктендер, оны әрқайсысы жеребе түрінде алады. Жеребені алғанда өз аттарыңды алмағандарыңды тексеріңдер, ондай болған жағдайда, қағазды ауыстырыңдар.

Ал енді мен сендерге не істейтіндеріңді айтып беремін. Мен өзіммен бірге үлкен жүрек алып келдім, ол біздің отрядымыздың үлкен жүрегі болады. Жеребемен кімнің атын суырып алсаңдар, соған арнап достық жылы сөздеріңді арнап жазыңдар. Қағаз алып, оған өздерің не ойлап тапқандарыңды жазыңдар. Мүмкін сендер былай жазатын шығарсыңдар: «Маған Сажанның сондай көңілді болғаны ұнайды», «Мәдинаның ойлары сондай қызық», «Жасұлан әрқашанда көмекке келуге тырысады». Егер өздеріңнің жазған ойларын, өздеріңе ұнаса, отрядтың жүрегіне жазып қойыңдар.

Жүректі үстелге әр бала көре алатындай етіп қойыңыз. Талдау жасап болғаннан кейін, отрядтың жүрегі ғимарат ішіне жақсы безендіру бола алады.

Жаттығуды талдау:

- Бұл ойын саған ұнады ма?

- Бұл жүректе саған не ұнайды?

- Басқа бала туралы жақсы сөз айту саған жеңіл ме?

- Сен туралы жүректе жазылған сөз саған ұнай ма?

Сонымен, ойын — балалардың негізгі іс-әрекеттерінің бір түрі. Бұл туралы көрнекті педагог В.А. Сухомлинский былай деген: «Ойынсыз ақыл — ойдың қалыпты дамуы жоқ және олай болуы мүмкін емес. Ойын дүниеге ашылған жарық терезе тәрізді, сол арқылы баланың рухани байлығы дамып, айналадағы дүние туралы түсінік алады. Ойын дегеніміз — ұшқын, білуге құмарлық пен еліктеудің маздап жанар оты».

Жазғы лагерьдегі ұйымдастыру жү-

мыстарының нәтижесінде оқушылар жаңа оқу жылына дайын болып, өздерінің шығармашылық қабілеттерін сабақ барысында көрсете алса, ол — біз үшін үлкен жетістік.

Қызықжан Бейсембайқызы

АҚАДЫҚОВА,

«О. Меңаяқұлы атындағы орта мектебі»

КММ директордың тәрбие ісі жөніндегі

орынбасары.

Баршатас ауылы

Аягөз ауданы,

Абай облысы.

Формирование научного стиля мышления в процессе обучения алгебре

Каждый год 1 сентября с первым звонком миллионы учащихся садятся за парты овладевать знаниями. В процессе обучения они усваивают сложную систему научных сведений, учатся их анализировать, сравнивать, обобщать, применять к решению учебных практических задач.

Школа должна не только формировать у учащихся прочную основу знаний, умений и навыков, но и максимально развивать их умственную активность.

Мышление — сложное психическое образование. Оно является главным орудием научного познания. Современная школа должна вооружать учащихся не только системой научных знаний, но и умением

самостоятельно добывать такие знания.

Учащихся надо учить основным общим приемам и методам правильного, рационального мышления. В математике для этого имеются самые благоприятные возможности, так как там наиболее широко применяются и четко проявляются общие методы научного мышления.

Важнейшая особенность математики состоит в том, что она является самой строгой и точной из всех наук, и применение её методов повышает научный уровень знаний в других областях науки.

В математике находят наиболее широкое и последовательное применение методы научного познания, по-

этому школьная математика является важнейшим средством вооружения учащихся приемами научного мышления. Это дает основание отнести обучение методам научного познания к целям преподавания математики в школе.

Учащиеся чаще должны ставиться в роль «первооткрывателя» и тем самым овладевать приемами творческого мышления.

Формирование научного стиля мышления в процессе преподавания физики, биологии, химии более или менее разработано в литературе. Я поставила своей целью попытаться выявить пути формирования такого мышления в процессе преподавания алгебры.

А потому, главной целью изучения математики должны быть не просто запоминание тех или иных определений, теорем, формул и даже не просто владение ими, умение их использовать при решении задач, а усвоение и овладение идеями и методами математической науки.

Учащиеся в процессе изучения математики должны овладеть такими мыслительными операциями, как сравнение и обобщение, аналогия, индукция и дедукция, анализ и синтез.

Развитие умственной активности происходит в процессе усвоения знаний, овладения их идейно-научным содержанием. Однако не всякое усвоение обеспечивает эту активность. Необходима его особая организация, при которой учащиеся развивают свое мышление, интересы, склонности, реализуют потребности в общении со старшими и сверстниками, учатся по-

нимать себя и окружающих людей, работать коллективно.

Развитие умственной активности при усвоении знаний — важный источник формирования личности ученика. Без самостоятельности и активности не может быть твердых убеждений, общественно значимой оценки своего поведения, творческого и ответственного отношения к обязанностям, добросовестного их выполнения. Усвоение знаний — большой и нелегкий труд. Он требует длительных и напряженных усилий, максимальной отдачи интеллектуальных сил, мобилизации воли и внимания. Как всякий труд, овладение знаниями предполагает использование средств деятельности, тех способов, которые обеспечивают наиболее рациональное усвоение знаний, особую мотивацию, создание у учащихся побудительных сил и потребностей в приобретении знаний, т.е. того, из чего складываются умение и желание учиться.

Для развития умственной активности школьников на уроке сделано за последние годы немало. Этому способствует совершенствование программ и учебников, форм и методов обучения, в том числе реализация методов проблемного обучения, разработка экспериментальных программ развития познавательной активности школьников и т.д. Вместе с тем эта задача еще недостаточно выполняется в массовой практике школы.

Многие ученики, даже в старших классах, не умеют самостоятельно работать с учебным материалом, не владеют рациональными способами его

усвоения. Еще не редко можно наблюдать на уроках традиционное изложение готовых знаний для заучивания, требование их воспроизведения без достаточного осмысления.

Существующие дидактические и методические материалы в основном описывают деятельность учителя при объяснении, закреплении нового материала и мало дают сведений об организации самостоятельной работы учащихся, направленной на развитие их умственной активности в процессе овладения знаниями.

Умственная активность — сложное психическое образование. Она свойственна любому человеку, и направлена на преобразование окружающего мира. Пытливость, любознательность, стремление познать действительность, чтобы адекватно ориентироваться в ней — важные качества личности. Познание всегда опосредуется практикой, прошлым опытом, зафиксированным в знаниях, умениях, навыках. Поэтому познание всегда имеет активный, избирательный характер.

Возможности познания определяются не только содержательностью объекта, но и уровнем развития познающего субъекта, организацией его мыслительной деятельности. Чем выше уровень этой организации, тем глубже, содержательнее познание, которое осуществляется в школе через усвоение знаний, логика их предъявления, формы и средства подачи материала.

В этих условиях познание носит целенаправленный характер и выступает как усвоение знаний в определенной,

строго продуманной и отобранной системе. Заданное для усвоения содержание знаний определяет характер и направленность развития мышления.

В ходе развития мышления расширяются возможности усвоения заданного содержания знаний, что приводит к необходимости его изменения, переструктурирования в соответствии с достигнутыми возможностями усвоения, а это, в свою очередь, является новым мощным стимулом развития мышления.

Таким образом, соотношение между знанием и мышлением носит диалектический характер. Зависимость развития от освоения знаний не односторонняя. Знания об окружающей действительности — важный источник развития мышления. Знания преобразуются мышлением и в этом смысле они являются орудием мысли, средством познания, выступают как видоизмененные трансформированные знания. Умственная активность школьника проявляется в возможности преобразования заданных для усвоения знаний в соответствии с конкретными целями и задачами усвоения. Она характеризует внутреннюю переработку содержания знаний.

В реальном процессе усвоения следует различать две его стороны: что (*какое содержание*) задано и как (*какими мыслительными средствами*) оно фактически усваивается. Если содержание знаний задается одинаково, что определяется единством программ, методов, средств обучения, обязательных для всех учащихся, то мыслительные средства каждого ученика весьма разнообразны.

Следует поэтому различать 2 очень распространенных (*но часто смешиваемых*) термина «обучение» и «учение».

Обучение есть система дидактических воздействий, определяемая содержанием, методами и формами предъявления учебного материала в целях его усвоения.

Обучением задается своеобразный эталон усвоения, обязательный для всех учащихся. В качестве такого эталона выступает система знаний, умений в их предметном содержании, которой ученик с помощью учителя должен овладеть. Подлинное усвоение знаний — это в принципе тот же процесс познания в специальных его облегчающих условиях, созданных дидактикой, методикой, педагогом.

Учение — процесс трансформации педагогических воздействий каждым учеником, своеобразное преломление «внешних условий через внутренние», личностное присвоение знаний, умений, при котором задаваемое содержание знаний преобразуется через индивидуальную опыт ученика, через его потребностно-мотивационную сферу. Л.С. Выготский писал: ... «Вещи действительно, но действительность, пассивно отражаемая в восприятиях ребенка — не познаваемая действительность, с которой он сталкивается в процессе своей практики».

Обучением задаются научное содержание знаний и общественно выработанные эталоны его усвоения (*правила, приемы, методы, образцы, предписания*).

В научных знаниях (*понятиях, определениях, описаниях*) кристаллизуется общественно-исторический опыт познания. Он выступает как объект усво-

ения — в «обезличенном» виде. Учение как субъектная деятельность превращает общественно значимое содержание знаний, общее для всех, в личностное образование, т.е. персонифицирует знания, которые в процессе их усвоения становятся достоянием каждого ученика как субъекта учения.

Такое превращение общественно значимого содержания знаний в индивидуальные знания, имеющие личностный смысл, не завершается автоматически. В этом процессе происходит своеобразная встреча того, что задается и того, что привносит сам ученик, исходя из уже имеющегося в организованных условиях или стихийно.

Усваивать, по выражению Сеченова — это значит «сливать продукты чужого опыта» с показаниями собственного. Характер усвоения определяется, с одной стороны, обучающими воздействиями (*внешними условиями*), а с другой — индивидуальной готовностью каждого ученика к восприятию обучающих воздействий (*внутренние условия*), которые формируются под влиянием обучения, однако не являются прямой проекцией обучающих воздействий, не сводятся всецело к ним. Умственная активность есть результат взаимодействия обучающих явлений и их трансформации учеником достигнутого уровня умственного развития.

В этом заключается неоднородность природы умственной активности, что определяет характер и пути ее формирования. На ее стимуляцию направлены все современные методы, педагогические средства (*проблемное, программированное обучение*). Но вместе с тем, она зависит от многих субъектив-

ных факторов: наличного фонда знаний, средств усвоения, опыта работы с учебным материалом, устойчиво сложившегося подхода к его преобразованию. Психология изучает в основном процесс учения, в котором умственная активность выступает как деятельность субъекта, природа которой исследована еще недостаточно.

Процесс духовно-практического освоения и преобразования действительности людьми всё более осуществляется по вверенным наукой эталонам.

Превращение науки в непосредственную производительную силу общества требует высокой культуры мышления его членов.

«Нация, желающая стоять на высоте науки, не может обойтись без теоретического мышления» (*К. Маркс, Ф. Энгельс*). Особенно остро это проблема поставлена сегодня.

В этой связи взаимодействие духовно-преобразующей и материально-преобразующей сторон учебно-познавательной деятельности получило в дидактике чёткое выражение:

«Знание и научное мышление обуславливают эффективность технических умений и технического мышления» (*Проблемы соц. педагогики*)

Существенно и обратное влияние педагогически организованной материально-преобразующей деятельности учащихся в общественно-полезном, производительном труде: она является незаменимым фактором выработки осознанного отношения к учению, гражданского становления, нравственного формирования личности.

В работе идет речь о вооружении учащихся методологическим знанием;

о развитии у них мышления; о рациональной организации процесса обучения, формирования научного стиля мышления у учащихся; объединяет перечисленные вопросы — таким ёмким он оказывается.

Показана не только синтезирующая роль научного стиля мышления, но и конкретные пути и приёмы его формирования у учащихся в процессе обучения математике. Приобщение учащихся к научному стилю мышления расширяет их реальные учебные возможности, создаёт предпосылки непосредственного активного участия в творческом преобразовании действительности. Благодаря своей гуманистической ориентации научный стиль мышления по-иному определяет и подход личности к образованию и самообразованию:

«Не себя нужно делать хорошим, а сделать что-то хорошее в жизни такова должна быть цель, а самоусовершенствование — лишь её результат».

Такой подход неизбежно приводит личность к постановке перед собой мировоззренческих вопросов об отношении к миру, о своём месте в нём. Поэтому формирование научного стиля мышления — необходимое условие не только становления учащегося в качестве субъекта предметно-преобразующей деятельности, но и развития его личности.

Асия АКЖИГИТОВА,
преподаватель гуманитарного
колледжа
города Актобе.

Внеклассное мероприятие по математике

Ведущий 1: Добрый день, дорогие друзья, учителя и гости! Если вы желаете побыть в дружеской атмосфере, приятном окружении, в кругу умных, эрудированных, находчивых учеников нашей школы, то присоединяйтесь к нам и смотрите шоу «Последний герой». Сегодня это один из популярных проектов на телевидении и в нашей школе.

Ведущий 2: Приветствуем этих смельчаков! *(выходят две команды по 5 человек)* Теперь они члены двух племен — Слонов и Обезьян, которые живут на соседних безлюдных островах архипелага «Математика». У них с собой нет ничего, кроме знаний по математике и желания стать последним героем — лучшим из лучших, достойнейшим.

Ведущий 1: На оба племя ожидают разные испытания. Слабые игроки будут по результатам голосования Совета племени выбывать из дальнейшей борьбы. Наши смельчаки должны продержаться дольше в игре, пока два племени не объединятся в одно.

Ведущий 2: И тогда Госпожа Фортуна и наше почтенное жюри определит последнего героя, знания которого заслуживают наивысшую оценку.

(Представление жюри).

Ведущий 1: Познакомимся ближе с составом племен. На острове Быстрых поселилось племя Обезьян, племя Слонов выбрало остров Размышле-

ний. И вот настал час испытаний.

1-е испытание «Тотем племени»

Команды одновременно начинают на декартовой системе координат рисовать животных. Побеждает племя, которое первым и правильно выполняет задание.

Карточка для команды Слонов

$(-4;3), (-3;4), (-2;4), (-2;1), (-3;1), (-4;2),$
 $(-4;3), (-6;2), (-6;4), (-5;5), (-2;5), (-1;4),$
 $(-1;3), (5;3), (5;1), (4;-2), (4;-5), (2;-5),$
 $(2;-2), (-2;-2), (-2;-5), (-4;-5), (-4;-1),$
 $(-5;1), (-6;1),$
 $(-8;-2), (-9;-2), (-9;-1), (-8;-1), (-6;2),$
 $(5;3), (7;4), (7;5), (8;5), (8;4).$

Карточка для команды Обезьян

$(-5;0), (-6;1), (-6;4), (-5;5), (-4;5), (-3;4),$
 $(-3;1), (-4;0), (-5;0), (-3;1), (-1;1), (2;0),$
 $(4;3), (4;7), (7;7), (7;5), (6;5), (6;6), (5;6),$
 $(5;3), (3;0), (3;-2), (2;-4), (2;-6), (1;-6),$
 $(1;-4),$
 $(-4;-2), (-4;-6), (-5;-6), (-5;0).$

Ведущий 2: Племя, которое победило, получает переходящий тотем, а проигравшее племя на Совете выбирает то, кто, по их мнению, должен выбыть из игры.

2-е испытание «Музыкальная арифметика».

Во время этого конкурса главный художник племени «рисует» песню, а члены племени должны ее отгадать. В тексте песни должны присутствовать числа. Побеждает племя, которое быстрее отгадает песню.

Ведущий 1: И снова очередной Совет племени у проигравших.

3-е испытание «Подсказка».

Ведущий 2: Каждому племени дается 2 минуты. В течение этого времени одному участнику племени необходимо словесно описать 10 рисунков так, чтобы соплеменники отгадали, о чем идет речь, Побеждает племя, давшее больше правильных ответов.

Ведущий 1: Подведем итоги этого испытания. И снова проигравшее племя идет на Совет, решая судьбу одного игрока.

4-е испытание «Показуха»

Каждому племени вручается конверт с заданиями. Один человек из племени показывает, остальные — отгадывают.

Племя Слонов:

$\perp, \angle, \sqrt{\quad}, \neq$, теорема Пифагора.

Племя Обезьян:

$||, \leq, \infty, \cup$, теорема Фалеса.

Ведущий 2. Тотем получает победившее племя, а Совет другого племени решает, кто тянет команду назад.

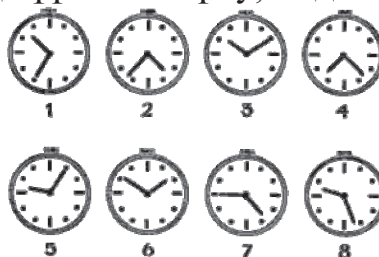
5-е испытание «Кресло».

Ведущий 1: Итак, после очередного Совета, два племени объединяются

в одно — племя Тигров. И теперь вы должны думать лишь за себя, чтобы «выжить». Конкурс «Кресло» на внимание.

КОТОРЫЙ ЧАС?

Вам дается полминуты на то, чтобы записать время, которое показывают все эти часы. Учтите, вы видите зеркальное изображение циферблата (цифра 12 вверху, под головкой часов).

35 ТОЧЕК

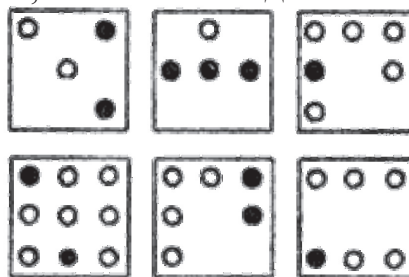
В шести квадратах размещены белые и черные кружки.

Вам дается минута времени, чтобы запомнить расположение кружков в каждом из квадратов.

Теперь, не подглядывая, постарайтесь по памяти нарисовать квадраты и восстановить расположение кружков в них.

За каждый правильно помещенный кружок вы получаете одно очко. Если вы наберете 35 очков, вы очень внимательны.

Набрав менее 25 очков, не огорчайтесь, но подумайте о том, как потренировать свою память и внимание — качества, столь необходимые в жизни.

6-е испытание «Бег с препятствиями»

Ведущий 2: Остался последний забег — бег с препятствиями. До финиша доберется самый быстрый и сообразительный, тот, кто достоин звания «последний герой». Каждому по очереди будут задаваться вопросы, времени для раздумываний — 2 секунды.

1. $7 \times 8 = ?$ (56)
2. $9 \times 6 = ?$ (54)
3. Чему равна треть суток? (8 часов)
4. Чему равна шестая часть суток? (4 часа)
5. Горело 5 свечей. Две из них потушили. Сколько свечей осталось? (2 свечи, те, что потушили, остальные сгорели)
6. Летела стая уток. Всего 5. Одну убили. Сколько осталось? (Одна, остальные улетели) $0 \times 112 = ?$ (0)
7. На какое число невозможно деление? (На 0)
8. Как называются числа, которые складывают? (Слагаемые)
9. Как называются числа, которые умножают? (Множители)
10. Сколько месяцев в году содержат по 30 дней? (11, кроме февраля)
11. Сколько месяцев в году содержат по 31 день? (Семь)
12. Фигура, имеющая 3 стороны, 3 вершины. (Треугольник)
13. Прямоугольник с равными сторонами. (Квадрат)
14. Как называется фигура, у которой 3 и более углов? (Многоугольник)
15. Как называется сумма длин всех сторон многоугольника? (Периметр)
16. Какое число делится на все числа без остатка? (0)

17. Чему равно произведение всех цифр? (0)

18. Пара лошадей пробежала 30 км. Сколько километров пробежала каждая лошадь? (30)

19. Двое играли в шашки четыре часа. Сколько часов играл каждый из них? (4)

20. В семье два отца и два сына. Сколько мужчин в семье? (3)

21. У родителей пять сыновей. Каждый имеет одну сестру. Сколько всего детей в семье? (6)

22. Наименьшее натуральное число? (1)

23. Наибольшее натуральное число? (Не существует)

24. Единица скорости на море? (Узел)

25. Чему равен 1 пуд? (16 кг)

26. Периметр квадрата 20 см. Чему равна его площадь? (25)

27. Что ищем, решая уравнение? (Корень)

28. Результат вычитания. (Разность)

29. Результат деления? (Частное)

30. Сколько центнеров в тонне? (10)

31. Сколько существует цифр? (10)

32. Как называются цифры третьего разряда? (Сотни)

33. Наименьшее трехзначное число? (100)

34. Сколько вершин у куба? (8)

35. Как называется число, из которого вычитают? (Уменьшаемое)

36. Ограниченная часть прямой? (Отрезок)

37. Результат деления? (Частное)

38. Чему равна десятая часть сантиметра? (Миллиметр)

39. В колесе 10 спиц. Сколько промежутков между спицами? (10)

Ведущий 1: Пора подвести итоги нашей игры и определить «последнего героя».

Он заслужил ваши аплодисменты, ведь это почетное звание он получил в серьезной борьбе на таких суровых островах архипелага «Математика».

Ведущий 2:

Сегодня с нами были те,
Кто учит с увлечением,
Все, кто любят загадки и приключения,
Все, кто любознателен, трудолюбив,
настойчив.

Итак, друзья, игру мы провели,
Все сделали для вас мы, что могли.

Желаем к математике вам прилагать старание.

Всего вам доброго, друзья, и до свиданья!!!

**Дурия Рамизовна
ДЕЛОВАРОВА,**
учитель математики средней школы
имени А.С. Пушкина.
Карасайский район,
Алматинская область.

Игра «Счастливы́й случай»

Ведущий: Уважаемые гости и участники нашего внеклассного мероприятия по математике! Сегодня мы проводим игру «Счастливый случай». Она состоит из 4-х туров. Прежде чем начать игру, представляем тех, кто будет принимать участие, *(представление команд, краткий рассказ о них)*

Прошу представителей команд позвать руки друг другу и пожелать удачи. Я надеюсь, что во время игры все узнают для себя много нового и интересного. Как известно, в любом конкурсе участвуют судьи, жюри, которые оценивают работу участников, *(представление жюри)*.

Ведущий: Итак, мы представили всех участников игры, и я объявляю **I тур** (в

начале первого тура проводим маленькую разминку)

Каждая команда хором продолжит математическое предложение:

1. От перемены мест слагаемых... (сумма не изменяется)

2. При умножении любого числа на 1 получается... (то же самое число)

3. Число делится на 2, если оно... (оканчивается четной цифрой)

4. Если числитель и знаменатель дроби умножить на одно и то же число, то... (получится равная ей дробь)

1. От перемены мест множителей... (произведение не изменяется)

2. При делении любого числа на 1 получается... (то же самое число)

3. Число делится на 5, если оно... (оканчивается на 0 или 5)

4. Чтобы умножить десятичную дробь на 10, надо ... (запятую перенести вправо на 1 знак)

Все настроились на рабочую волну. Начинаем 1 раунд, участвуют обе команды, победит та команда, которая за 3 мин даст больше ответов.

(Музыкальная пауза)

Команде 1.

Ведущий: Готовы? Внимание! Секундомер. Поехали!

1. Число, на которое делят (делитель)
2. Число, которое делится на любое число (ноль)
3. На это число делится любое число (единица)
4. Любое число делится (на 1 или на само себя)
5. Математическое предложение, не требующее доказательства (аксиома)
6. Система счисления которой мы пользуемся (десятичная)
7. НОК (15 и 10) (30)
8. Число, имеющее только 2 делителя (простое)
9. Два числа, отличающиеся только знаком (противоположные)
10. Значение переменной, при котором уравнение обращается в верное равенство (корень)
11. Теорема, позволяющая подбором найти корни уравнения (Виета)
12. График обратной пропорциональности (гипербола)
13. Отношение противолежащего катета к гипотенузе (Sin)
14. Сотая часть числа (процент)
15. Независимая переменная (аргумент)
16. Выражение содержащее корни (иррациональное)
17. Результат вычитания (разность)
18. Числа, определяющие положение

точки на плоскости (координаты)

19. Абсолютная величина числа (модуль)

20. Число, из которого вычитают (уменьшаемое)

21. Ученый, который изобрел прямоугольную систему координат (Декарт)

22. Дробь, в которой числитель $>$ знаменателя (неправильная)

23. Результат деления (частное)

24. При умножении степеней показатели (складывают)

Подведение итогов.

Команде 2.

Ведущий: Внимание! Поехали!

1. Результат от деления (частное)
2. На это число нельзя делить (ноль)
3. При умножении на это число получается тоже самое число (единица)
4. Число которое делится на 1 и на само себя (простое)
5. Математическое предложение, требующее доказательства (теорема)
6. Система счисления, на которой основывается вычислительная техника (двоичная)
7. НОД (15 и 10) (5)
8. Число, имеющее более 2х делителей (составное)
9. Два числа, произведение которых равно 1 (обратные)
10. Значения переменных, при которых неравенство обращается в верное неравенство (решение)
11. Равенство, содержащее переменную (уравнение)
12. График квадратичной функции (парабола)
13. Отношение прилежащего катета к гипотенузе (Cos)
14. Равенство двух отношений (пропорция)
15. Зависимая переменная (функция)

16. Результат умножения (произведение)

17. Частное двух чисел (отношение)

18. Произведение одинаковых множителей (степень)

19. Равенство, справедливое при любых значения переменных (тождество)

20. Наука о числах (арифметика)

21. Закон на котором основано разложение на множители

(распределительный)

22. Дробь в которой числитель < знаменателя (правильная)

23. Числа, употребляемые при счете предметов (натуральные)

24. При возведении степени в степень показатели (умножаются)

Подведение итогов. Музыкальная пауза.

2-тур «Заморочки из бочки»

Ведущий: Внимание! Начинаем второй тур!

Вы достаете и называете номер бочонка. Я задаю вам вопросы. Если один из участников игры вытянет бочонок с номером 11, это означает «игра в игре», т.е. вопрос будет задан обеим командам, кто быстрее правильно ответит.

Итак, поехали.

1. Назовите корни трехчлена $X^2 - 13X + 22$ (11 и 2)

2. Назовите решение неравенства $|X| < 3$ (-3; 3)

3. Назовите решение системы уравнений $X + Y = 8$ (10; -2)
 $XY = -20$ (-2; 10)

4. Найдите шестой член прогрессии: 2; 7; 12, ... (27)

5. Гипотенуза прямоугольника 18. Найдите медиану проведенную к гипотенузе. (9)

6. Вычислите сторону ромба, в которой один угол 120°

7. Радиус вписанной окружности в

равносторонний треугольник равен 3 найдите высоту треугольника. (9)

8. Найдите сумму числа -5 и ему обратного (-5, 2)

9. Каков радиус описанной окружности около прямоугольника с диагональю 10? (5)

11. Дан квадрат со стороной 1 м, а диагональ его равна стороне другого квадрата. Найдите диагональ последнего.

Ведущий: Закончился 2-ой тур. Наше уважаемое жюри подводит итоги, а мы подготовимся к следующему туру: «Ты мне — я тебе»

Я знаю, что вы готовились к встрече друг с другом. Прошу задавать вопросы, которые подготовили.

Команды задают вопросы друг другу. Жюри подводит итоги. Музыкальная пауза.

Ведущий: Наконец мы подошли к последующему туру нашей игры «Гонка за лидером» Условие: если вы не знаете ответ, говорите «дальше». За 3 минуты вы должны дать наибольшее число ответов на блиц-вопросы.

Команде 1.

Ведущий: Готовы? Внимание! Секундомер. Поехали!

1. Направленный отрезок (вектор)

2. Параллелограмм с равными сторонами (ромб)

3. Наука, изучающая уравнения (алгебра)

4. Меньшая сторона прямоугольного треугольника (катет)

5. Отрезок, соединяющий две точки окружности (хорда)

6. Самая большая хорда в круге (диаметр)

7. Часть прямой, ограниченная двумя точками (отрезок)

8. Длина вектора (скаляр)

9. Фигуры, отличающиеся размерами (подобные)

10. Единица измерения углов в тригонометрии (радиан)

11. Отрезок, соединяющий середины боковых сторон треугольника (средняя линия)

12. Теорема о пропорциональных отрезках (Фалеса)

13. Прямая, имеющая 2 общие точки с окружностью (секущая)

14. Отношение длины окружности к диаметру (число Π)

15. Многоугольник с равными сторонами (правильный)

16. Четырехугольник с 2мя параллельными сторонами (трапеция)

17. Обобщенная т. Пифагора (теорема косинусов)

18. Наука, основной задачей которой является решение треугольников (тригонометрия)

19. Часть круга, ограниченная хордой (сегмент)

20. Сумма углов любого треугольника (180°)

21. Векторы, лежащие на одной прямой (коллинеарные)

22. Сколько осей симметрии у квадрата (4)

Команде 2. Внимание! Поехали!

1. Луч, делящий угол пополам (биссектриса)

2. Прямоугольник с равными сторонами (квадрат)

3. Наука, изучающая свойства фигур (геометрия)

4. Большая сторона прямоугольного треугольника (гипотенуза)

5. Единица измерения углов в геометрии (градус)

6. Отрезок, соединяющий вершины многоугольника (диагональ)

7. Часть прямой, ограниченная одной точкой (луч)

8. Кратчайшее расстояние от точки до прямой (перпендикуляр)

9. Фигуры, имеющие одинаковую площадь (равновеликие)

10. Теорема, связывающая стороны прямоугольного треугольника (Пифагора)

11. Самая маленькая геометрическая фигура (точка)

12. Прямая, имеющая 1 общую точку с окружностью (касательная)

13. Углы, образованные 2-мя пересекающимися прямыми (вертикальные)

14. Окружность, касающаяся сторон многоугольника (вписанная)

15. Часть окружности (дуга)

16. Сумма всех длин сторон многоугольника (периметр)

17. Угол, меньший прямого (острый)

18. Угол в окружности (центральный или вписанный)

19. Часть круга, ограниченная двумя радиусами (сектор)

20. Сумма углов любого 4-х угольника (360)

21. Сколько осей симметрии у параллелограмма? (Ни одной)

22. Точка пересечения медиан треугольника? (Центр тяжести)

Итоги. Общий счет.

Ведущий: Что нам дал этот вечер? Мы проверили себя, как мы знаем математику. Главное не победа, а участие, ведь всегда и везде побеждает дружба.

Музыкальная пауза. Награждение.

Рита Александровна ИВАНЧЕНКО,
учитель математики СШ им. К. Сатпаева.
г. Каскелен,
Карасайский район,
Алматинская область.

Значение воды для организма человека

Мастерская построения знаний с применением информационных технологий.

Цели урока. Знакомство с водой и её значением в организме человека.

Задачи урока. Формировать у учащихся представление о значении воды для организма человека.

Развивать творческое мышление, интеллектуальные способности, умение анализировать и сравнивать, обобщить, выделять главное. Воспитывать бережное отношение к воде.

Ход урока.

Этапы урока Комментарий учителя	Деятельность учителя	Деятельность учеников
I. Индуктор Психологический настрой, снятие напряжения перед уроком, воспитание доброго отношения к природе.	- Здравствуйте, друзья! - Здравствуй, солнце и природа! - Здравствуйте, леса и реки, моря и озера, поля и горы. - Здравствуйте, все обитатели планеты Земля!	Дети повторяют за учителем слова и движения под тихую спокойную музыку.
II. Вхождение в тему. Создаются условия для включения разных каналов восприятия, развитие интереса учащихся, формирование представления о воде основанное на личном опыте ребёнка. <u>Слайд 1.</u>	- Проведем небольшую разминку. Отгадайте загадки. 1. Под землю ходит на небо смотрит. 2. Без крыльев летят, без ног бегут, без парусов плывут. 3. Приходил - стучал по крыше, уходил — никто не слышал. 4. Что видно, когда ничего не видно? 5. Не конь, а бежит, не лес, а шумит. - Что объединяет все эти предметы? - Что вы знаете о воде?	- Родник. - Облака. - Дождь. - Туман. - Река. - Вода. Ответы детей, по возможности, фиксируются на доске.

III. Изучение нового материала <i>Работа в малых группах способствует исследовательской деятельности учащихся, организует диалоговое взаимодействие детей,</i>	- Хотите знать, что говорят учёные о воде? Ознакомить учащихся со значением экологически чистой воды в жизни человека.	Детям предлагаются тексты разные по содержанию. Работают 4 группы. Дети самостоятельно читают текст, анализируют его, готовятся к афишированию. <i>(Приложение 1)</i>
IV. Афиширование исследованного материала.	- Какое открытие вы сделали?	- Мы узнали, что ...
V. Релаксация для глаз <i>Снятие усталости, утомляемости, переключение внимания</i>	Демонстрация слайдов на интерактивной доске	Дети следят глазами за появляющимися объектами.
VI. Сообщение учителя <i>Активизация познавательной деятельности</i> <i>(Слайд 2)</i>	- 22 марта на всей планете отмечают Всемирный день воды или Всемирный день водных ресурсов. Общее количество воды на планете не уменьшается. Человечеству не угрожает недостаток воды. Угрозу представляет недостаток чистой воды! Куда исчезает чистая вода?	Дети делают свои выводы
VII. Работа со статьёй <i>Развитие коммуникативных навыков, умение работать в группах.</i> <i>Рассмотреть причины загрязнения водоёмов.</i> <i>получить — новые знания по теме: «Берегите воду!»;</i> <i>необходимости охраны воды в природе;</i>	- Я предлагаю обратиться к нашему информационному центру. И подготовить презентацию на тему «Что и кто является причиной исчезновения чистой воды?»	Работа в группе. Знакомство со статьёй. Подготовка презентации. <i>Приложение 2</i> <i>В центре лежат статьи, вырезки из газет с материалом о загрязнении водоёмов.</i>

VIII. Афиширование своих открытий <i>Развитие словесно-логического мышления</i>	- Итак, какие открытия вы сделали ...	- Оказывается, что причиной загрязнения водоёмов ...
Творческая работа учащихся <i>Развитие образного мышления</i>	На последнем этапе урока, я предлагаю вам создать плакат Тема «Чистая вода – залог здоровья!»	Выступление ребят после выполнения плакатов. Дети читают экологические стихи о воде на фоне спокойной музыки и демонстрации слайдов водоёмов.
Рефлексия. Воспитывать бережное и экономное отношение к воде. Снятие усталости, напряжения, развитие мышления.	Наливаю в ладошку ученику немного воды и передаю ученику - Что бы вы хотели сказать этой маленькой капельке?	Дети передают эту капельку со словами. Последний выливает капельку в горшок с цветком.

Приложение 1.

1 группа. Вода растекается по всей Земле огромными океанами и маленькими лужицами. В воде мы моемся, купаемся, плаваем, катаемся по ней на санках, конках и лыжах. Воду мы пьём и едим, потому, что она входит в состав всех живых организмов. Да и сами мы, больше, чем на половину, состоим из воды. На самом деле – это солевой раствор.

2 группа Воду пьют поля и леса. Без неё не могут жить ни звери, ни птицы. Вода не только «поит», но ещё и кормит – по морям и океанам плавают тысячи рыболовных судов. Вода «добывает» электрический ток на электростанциях. Вода моет города, машины, дороги. Вот она какая, вода!

3 группа. Тело новорождённого состоит из воды на 86%, старика – около 50%. Человек может прожить без пищи 3-4 недели, а без воды лишь несколько дней. Вода дороже золота, утверждали бедуины, всю жизнь кочевавшие в песках. Они знали, что никакие богатства не спасут путника в пустыне, если иссякнут запасы воды.

Ежедневно человек выпивает 2,5 литра воды и 1,5 литра получает через кожу – душ, ванну. Основная часть мозга – вода. (На самом деле – это солевой раствор)

4 группа. Кроме того, дети постоянно испытывают обезвоживание. Процесс роста и деления клеток требует большого количества воды, в против-

ном случае роста просто не будет. Вода — это 75% каждой клетки и всего организма; мозг на 85%, а кровь на 94% состоит из воды. Если естественные потребности организма в воде будут удовлетворяться с помощью жидкостей, содержащих химикаты, то здоровый рост и развитие будут протекать недостаточно активно, что чревато кризисными явлениями, такими как астма, аллергия, запоры. Живость ума и способность к обучению зависит от потребляемой воды, при увеличении нормы потребления воды и микроэлементов до полного насыщения мозг начинает лучше работать.

Приложение 2

Основными источниками загрязнения и засорения водоемов являются недостаточно очищенные сточные воды промышленных и коммунальных предприятий, крупных животноводческих комплексов, отходы производства при разработке рудных ископаемых; воды шахт, рудников, обработке и сплаве лесоматериалов; сбросы водного и железнодорожного транспорта; отходы первичной обработки льна, пестициды и т.д. Загрязняющие вещества, попадая в природные водоемы, приводят к качественным изменениям воды, которые, в основном, проявляются в изменении физических свойств воды, в частности, появление неприятных запахов, привкусов и т.д.; в изменении химического состава воды, в частности, появление в ней вредных веществ, в наличии плавающих веществ на поверхности воды и отклады-

вании их на дне водоемов.

Производственные сточные воды загрязнены, в основном, отходами и выбросами производства. Количественный и качественный состав их разнообразен и зависит от отрасли промышленности, ее технологических процессов; их делят на две основные группы: содержащие неорганические примеси, в т.ч. и токсические, и содержащие яды.

Нефть и нефтепродукты являются основными загрязнителями внутренних водоемов, вод и морей, Мирового океана. Попадая в водоемы, они создают разные формы загрязнения: плавающую на воде нефтяную пленку, растворенные в воде нефтепродукты, осевшие на дно тяжелые фракции и т.д. При этом изменяется запах, вкус, окраска, поверхностное натяжение, вязкость воды, уменьшается количество кислорода, появляются вредные органические вещества, вода приобретает токсические свойства и представляет угрозу не только для человека. 12 г нефти делают непригодной для употребления тонну воды.

На жизнь населения водоемов пагубно влияют сточные воды целлюлозно-бумажной промышленности. Окисление древесной массы сопровождается поглощением значительного количе-

ства кислорода, что приводит к гибели икры, мальков и взрослых рыб. Волокна и другие нерастворимые вещества засоряют воду и ухудшают ее физико-химические свойства. На рыбах и на их корме — беспозвоночных — неблагоприятно отражаются молевые сплавы. Из гниющей древесины и коры выделяются в воду различные дубильные вещества. Смола и другие экстрактивные продукты разлагаются и поглощают много кислорода, вызывая гибель рыбы, особенно молоди и икры. Кроме того, молевые сплавы сильно засоряют реки, а топляк нередко полностью забивает их дно, лишая рыб нерестилищ и кормовых мест.

Рост населения, расширение старых и возникновение новых городов значительно увеличили поступление бытовых стоков в водоемы. Эти стоки стали источником загрязнения рек и озер болезнетворными бактериями и гельминтами. В еще большей степени загрязняют водоемы моющие синтетические средства, широко используемые в быту. Они находят широкое применение также в промышленности и сельском хозяйстве. Содержащиеся в них химические вещества, поступая со сточными водами в реки и озера, оказывают значительное влияние на биологический и физический

режим водоемов. В результате, снижается способность вод к насыщению кислородом, парализуется деятельность бактерий, минерализующих органические вещества.

В связи с интенсификацией животноводства все более дают о себе знать стоки предприятий данной отрасли сельского хозяйства.

Сточные воды, содержащие растительные волокна, животные и растительные жиры, фекальную массу, остатки плодов и овощей, отходы кожевенной и целлюлозно-бумажной промышленности, сахарных и пивоваренных заводов, предприятий мясо-молочной, консервной и кондитерской промышленности, являются причиной органических загрязнений водоемов.

Нагретые сточные воды тепловых электростанций и других производств причиняют «тепловое загрязнение», которое угрожает довольно серьезными последствиями: в нагретой воде меньше кислорода, резко изменяется термический режим, что отрицательно влияет на флору и фауну водоемов, при этом возникают благоприятные условия для массового развития в водохранилищах сине-зеленых водорослей, так называемого «цветения воды». Загрязняются реки и во время сплава, при гидроэнергетическом строительстве, а с началом навигационного периода увеличивается загрязнение судами речного флота.

Приложение 3.

Вы слышали о воде? Говорят, она везде: В луже, в море, в океане И в водопроводном кране, Как сосулька замерзает, В лес туманом заползает, Ледником в горах зовётся, Лентой серебристой вьётся.	Мы привыкли, что вода - Наша спутница всегда! Без неё нам не умыться, Не наестся, не напиться. Смею вам я доложить: Без неё нам не прожить.
Удивительно, не так ли? В супе, в чае, в каждой капле, В звонкой льдинке, и снежинке, И в росинке. Нам откликнется всегда Океанская вода.	Пусть на Земле не умирают реки, Пусть стороной обходит их беда. Пусть чистой остается в них навеки Студеная и вкусная вода

Татьяна Васильевна ДУЭНКО,
 учитель начальных классов
 ГУ «Средняя школа №23»
 города Астаны.

Мектепке дейінгі балалардың математикалық білімін дамыту

Мақсаты:

Балабақшада қосу және азайту амалдарының мағынасын танытып, мектепке дейінгі балалардың білім дағдыларын тиянақтау, қайталау қалыптасу деңгейін және қалай меңгергенін анықтау.

Баланың тілін, ой-өрісін, логикалық ойлау қабілетін дамытып, өздігіне жұмыс істей білуге дағдыландыру, танымдық белсенділігін арттыру, математикалық тілін дамыту.

Мақсатқа жете білуге, ойын дұрыс

айта білуге, шығармашылық еңбек етуге, ұйымшылдыққа тәрбиелеу.

Әдіс-тәсілдер: сұрақ-жауап, тапсырмалар, ойындар.

Көрнекіліктер: әр түрлі тапсырмалар, ертегі кейіпкерлері, сандар, түйе, асықтар, т.б.

Оқу іс-әрекет барысы:

1. Ұйымдастыру кезеңі.

Шаттық шеңбер.

Қуан шаттан алақай,

Қуанатын күн келді.

Күліп шықты күн бүгін,

Қайырлы таң!
Қайырлы күн!
Сәлеметсіңдер ме, балалар!
Өлең сөз.

Аяз қысып, өрнек сызып,
Терезені торлайды.
Қарға омбығып,
Бет домбығып,
Сырғанап жастар ойнайды.
Кейде ұлып, кейде ысқырып,
Ұйытқып боран соғады.
Айтыңдаршы, балалар!
Бұл қай кезде болады?

- Қыс мезгілінде неше ай бар?
- Қыс мезгіліндегі ауа-райы қандай болады?

- Бүгін аптаның қай күні?

1. Балалар, бүгін бізде ерекше күн. Себебі математика әлемінен алған білімдерімізді көрсету үшін, екі топқа бөлініп «Білімпаздар» сайысын өткіземіз. Екі топқа бөліну үшін, 1-2 деп санау арқылы бөлінеміз. Ал топ аттарын таңдау үшін менің қолымдағы сары және ақ түсті асықтарды таңдап балалар өз тобының атын таңдайды.

Сары түсті асық «Күн»; Сұр түсті асық «Ай».

- Балалар, білесіндер ме, неліктен мен сендерді «Ай» мен «Күн» деп атадым?

Біреуің күндіз жарқырайсыңдар, біреуің түнде жарқырайсыңдар. Әр кез білімдеріңмен күндей, айдай жарқырап жүрсін деген ниетпен алдым.

- Балалар, сайысымызды бастамас бұрын өткен сандарды есімізге түсіріп жіберейік. Ортаға 1-2 бала шығып санап береді. Біз бірден онға дейін санай-білеміз, ал осы сандардың қасиетіне

байланысты қандай тақпақтар білеміз?

Тақпақтар:

2-саны.

Бірден кейін тұрамын,
Көлде менің құрағым.
Бірді-бірге қосқанда,
Иіліп мен шығамын.

4-саны.

Үш сызықты таяғым,
Аша болам баяғы.
Велосипед оңдайтын,
Кілт болам тағы да.

9-саны.

Сегізден кейін тұрамын,
Басында доп құрамын.
Көк алаңға шыққанда,
Доп таяқ боп шығамын.

10-саны.

Тоғыздан кейін тұрамын,
Бірменен нөлден құралдым.
Егер мені қоссандар,
Он саны боп шығамын.

міне кереметсендер, бәрін білесіндер білімдер сайысына білімдеріңді көрсетте аласыңдар деген ойдамын.

Ал, тыңдандар, тыңдандар,
Асығыстық қылмандар.

Асықпайық дегенге,

Бөгеліп көп тұрмаңдар! - деп сайысымызды бастаймыз, сендерге ұшқыр ой тілеймін.

Балалар әр тапсырманы орындаған сайын сендерге жұлдызша және сәулелермен белгілеп отырамын, сайысымыздың соңында ұпайларыңды санап, қай топ жеңіске жеткендігін анықтаймыз.

1-тапсырма «Көрші санды ата»

Екі топ бір біріне сан көрсетіп, сан көршісін атайды.

Ал енді екінші тапсырмамызды орындайық, біздің тапсырмаларымыз бірте-бірте күрделеніп келеді, сонда да біздің балаларымыз беріспеуге тырысады.

2-тапсырма «Сандар мен заттарды салыстыр». (>, <)

«Ай» тобы сандарды салыстырады; «Күн» тобы заттарды салыстырады.

Санмен заттарды салыстыру.

3-тапсырма: Ойын: «Құртты құрастыр» құртты тура, кері құрастырып сандарды тура кері санап береді.

«Ай» тобы тура сандарды құрастырады. «Күн» тобы кері сандарды құрайды.

- Балалар, келесі тапсырмамыз, ертегілер туралы болмақ, біз қандай ертегілерді білеміз? Есімізге түсірейік!

4-тапсырма «Ертегі кейіпкерлерін ретімен қой»

«Шалқан» мен «Мақта қыз» ертегісі. Сендерге тапсырма осы ертегідегі кейіпкерлерді ретімен қойып шығу.

5-тапсырма «Сандардың құрамын тап»

5, 6, 7, 8 сандардың құрамын тап.

Сергіту сәті: Балалар! біз сандарды тек қазақша санап қана қоймай, басқа да тілдерде санай аламыз ба?

Ойын: «Қанша сан, сонша бала»

Балалар әуенмен билеп жүріп бой жазады. Әуен тоқтағанда санға қарап топтасып тұра қалады 1-2 рет ойнатылады.

6-тапсырма. «Ұшқыр ой» деп аталады. Логикалық есептер.

1. Айманда болды он алма,
Әселге берді екі алма.

Айманның қалды қолында,
Неше алма, тез ойла? (8 алма)

2. Шашылған жемге жиналды,
Алты тауық үйдегі.

Үшеуі кетті су іздеп,
Сонда қалды нешеуі? (3 қалды)

3. Далада жүр екі ешкі,
Қорада тұр бес ешкі.

Екі ешкі мен бес ешкі,
Болды бәрі неше ешкі? (7 ешкі)

4. Көлден ұшты жеті қаз,
Қайтып қонды екі қаз.

Қонбады сонда неше қаз? (5 қаз)
Сергіту сәті.

10 ойланып,

9 толғанып,

8 рет сызып,

7 рет бұзып,

6 рет қарап,

5 рет санап,

4 түйме қадап,

3 үкі тағып,

2 қолым талып,

1 бөрік тіктім.

Әзер деп біттім.

7-тапсырма «Пішіндер ішіне сандарды орналастыру»

Үстел үсті жұмысы, геометриялық пішіндерді қоя отырып, кеңістіктерді көрсетеді.

Қорытынды:

- Ал, балалар, барлық тапсырмаларды мүдірмей орындап шықтыңдар, жарайсыңдар! Енді бірден онға дейін сандарды қосуды, азайтуды, салыстыруды, құрамдарын таба білдіңдер. Әр санның өзіндік қасиеті бар, қазақтың ырымында қандай сан қасиетті?

Жеті санының қасиетін айтып беру.

7 ата: Ата, әке, бала, немере, шөбере, шөпшек, немене.

7 қазына: Ер жігіт, сұлу жар, ақыл-

білім, берен мылтық, жүйрік ат, құмай тазы, қыран бүркіт.

Сайысымыздың соңына да келіп жеттік. Ендігі кезек, ұпайларды санап, жеңімпазды анықтау. Бұл сайысымызда екі топтың да ұпайлары бірдей демек достық жеңді деп шешімге келеміз. Барлықтарында білімдерінді көрсете

алдыңдар, сендерге көп рахмет! Білімдерің көбейе берсін деп шын жүректен тілеймін.

Ботакөз Серікқызы ӘЛШУРИНА,
№19 «Балбөбек» балабақшасының
тәрбиешісі.
Астана қаласы.

Travelling light

Жарқынай
Баянбаевна
МАСЖАНОВА,
Қошқар жалпы
білім
беретін мектебінің
ағылшын тілі пәні
мұғалімі.
Ақтоғай ауданы,
Қарағанды облысы.

Сабақтың мақсаттары:

оқушылардың жаңа сөздерді қолданып сөйлеу машықтарын қалыптастыру, басқа мемлекеттерге саяхат жасауды салыстырып айту біліктігін арттыратырып жаңа білімді игерту; оқушылардың ойлау, зейін қою, елестету қабілеттерін дамыту; пәнге деген қызығушылығын арттыру, ұйымшылдыққа тәрбиелеу.

Сабақтың барысы:

1. Ұйымдастыру кезеңі.

T: Good morning /afternoon/, pupils!
I'm glad to see you!

P: Good afternoon, teacher. We're glad to see you too!

T: Sit down, please. Who is on duty today?

P: I'm on duty today.

T: Who is absent today?

P: All are present.

2. Үй тапсырмасын тексеру

T: What was your home task?

P: Ex. 1, p.77. (Оқушылардың үй тапсырмасын интербелсенді тақта арқылы тексеру)

3. Фонетикалық жаттығу

T: Now, let's do phonetic drills. Listen to me!

Head and shoulders,
Knees and toes, knees and toes,
Head and shoulders,
Knees and toes, knees and toes,
And eyes and ears and mouth and nose,
Head and shoulders,
Knees and toes, knees and toes.

4. Жаңа сабақ.

I. Introducing the new words.

1. Backpack [bæk' pæk] — қапшық
2. Passport ['pa:sp:t] — паспорт
3. T-shirt ['ti: ʃ :ət] — футболка
4. Visa [viza] — виза

5. Shorts [ʃo :t] – қысқа шалбар

6. Tickets [ˈtikit] – билет

7. Money belt [ˈm^ niˈ belt] – ақша салатын сөмке

8. Tent [tent] – шатыр

9. Credit card [ˈcredit ka:d] – кредит картасы

10. Equipment [iˈkwɪpmənt] – құрал-жабдықтар

II. Listening – reading.

T: Open your books on page 148, Ex: 1 Listen, read and point.

Children look at and name the animals in the pictures. Children listen, read and point in their books.

Ex. 7 p. 150 Read and tick the ideas you like most of all.

1. Camping holidays are good health.

2. Camping holidays are cheap and easy.

3. A n y clothes would do for a camping holidays.

4. Camping holidays are good for young people.

5. Camping holidays depend on weather.

6. Camping holidays are for people with not much money to spend.

7. With camping holidays you don't care about transport.

B. Compare the ideas with your partner. Discuss your choice.

I like camping holidays because

I don't like camping holidays, I think

III. Speaking.

Make questions and answer them.

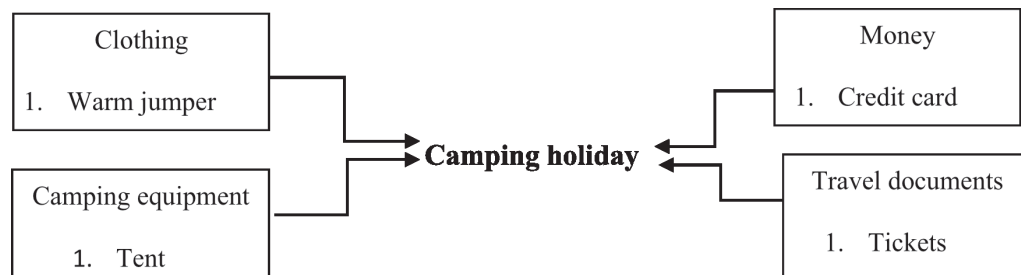
1. People popular holidays with are camping young? Why?

2. Pack why earlier we should?

3. Can what forget sometimes people? - Children read the speech bubbles and then point, say and answer in the same way.

5. Жаңа сабақты бекіту.

1. What do you think about camping

holidays?

2. Have they ever had a camping holidays?

3. Where did they do?

4. Did they enjoy the holidays? Why?

5. Are they planning to go on a camping holidays?

a) iron [ˈaɪən] – үтік

b) torch [to:tʃ] – факел

c) gas stove [gæsˈ stouv] – газ пеші

d) hair dryer [heə ˈdraɪə] – фен

Home work: Your project about your perfect travelling day.

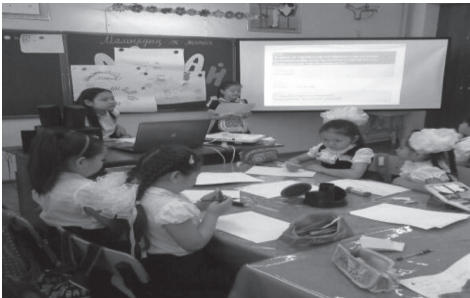
- The lesson is over. Good bye!

1-сыныпты аяқтау сабағы

Жалпы мақсаты	Сыныптан тыс тәрбиелік шараларды топтық жұмыс түрінде өткізе отырып, оқушылардың өз ойларын сыныптастарымен бөлісіп, бірлесе ақылдасып, еркін, ашық жеткізе білуге бағыттау. Ата-аналармен бірлесе отырып, топта жұмыс жасаудың ерекшеліктері мен өзгешеліктерін, пайдасын және жемістілігіне көз жеткізу.	
Күтілетін нәтижелер	Сабақ соңында қатысушылар: Оқу жылында қол жеткен жетістіктер мен білім сапасының қорытындысын көреді.	
Ресурстар	АКТ, әдістемелік құралдар, кестелер, суреттер, флипчарт, маркерлер.	
Сабақ барысы:		
Сабақ кезеңдері	Мұғалім әрекеті	Қатысушының белсенді әрекеті
I. Ұйымдас-тыру	Оқушыларды өздерінің аттары қандай түстермен жазылса, сонша топқа бөлу . Топ ережесін қайталау.	Оқушылардың назарын сабаққа аударады. Өз-өздерін реттейді. Төрт топқа бөлініп, тиісті түстерге байланысты парталарға жайғасып отырады.
II. Қызықты кіріспе	Сыныпқа Мыстан әже келеді. - Бұл не шу? Ығы-жығы, басым айналып кетті ғой. (Ұсынылған орындыққа отырады да мұғалімге қарап): - Мына айқай шудың ортасында неғып жүрсің? Мыналардың бәріне басыңды қатырып, алтын уақытыңды босқа өткізіп жүргенің не? Бұлар ертеңгі күні сені танымай кетеді. Өздері оқып, біліп алғандай болады. Өзіңнің балаларың бар ма? Мұғалім: Иә, бар. Мыстан: Бұлармен жағаласқанша, өз балаларыңа уақыт бөлсең қайтеді? Мұғалім: Бұлар да менің балаларым, менің шәкірттерім ғой. Мыстан: Шынымен-ақ басың айналған екен, қарағым.	

	Өзіңнің балаң сені үлкейгенде бағады, тамағыңды пісіріп, ауырып қалсаң дәрісін беріп қасыңда жүреді. Ал мыналар сені ол кезде естеріне де алмайды, өздерінің әке-шешелері тұрғанда. Мұғалім: Менің шәкірттерім өз ата-аналарын алақандарына салып, әлпештеп бағып отыруға жараса, бұл менің де еңбегімнің жемісі ғой. Менің үйреткен тәлім-тәрбиемнің, оқыған дәрісімнің зая кетпегені деп білемін. Мыстан: Мұғалім 45 минут сөйлейді деген рас екен, басыңның пайдасын айтып едім не деп кеттің құдайым-ау. Мен мұнда неге келіп едім, иә, иә, менің Жезтырнақ деген қызымды көрдіңдер ме? Барлығы: Жоқ. (Мыстан шығып кетеді. Кетіп бара жатып: Мына 700-800 баланың арасынан қызымды қалай табамын? А-у-у, «Жезтырнақ» деп айқайлайды)	
Сергіту сәті	Мұғалім: Жарайды, балалар. Үлкен кісі шаршаған болар, қызын тапқан соң көңілі жайланып үйлеріне қайтар. Ал біз билейміз. (Биден соң Мыстан әжей қайтып келеді. Тамағы қарлығып, даусы шықпай қалған) Мыстан: Әй, мұғалім, айқайлай айқайлай тамағым бітіп қалды. Мұғалім: Сонша неге қатты айғайладыңыз? Мыстан: Мына балаларды тыныштандырамын деп, араларынан қызымды таба алмай ақыры	 Әр топ постер қорғайды. Спикерлер жауап береді. 1-топ: Қоңырауды күтеміз асыға, Сыныптан шыға сап далаға. Алысып, жұлысып ойнаймыз, Жылаймыз, күлеміз тағы да.

Білімділер бекеті. 1) «Ана тілі аядамасы»	міне даусым шықпай қалды. Мына дәріні ішейін, жақсы болып кетермін. (Кішкене құтыдағы дәріні түгелдей ішіп қояды) Мұғалім: Әже неге барлығын ішіп қойдыңыз, дәрігерден сұрадыңыз ба, қалай, қашан ішетінін? Мыстан: Қалай оқимын дәрігердің жазғанын, сауатым жоқ, әріп танымаймын. Мұғалім: Қане, әжейге кім оқып көмектеседі? Оқушы: Күніне 1 шай қасықпен, тамақтан соң ішу керек. Ішу мерзімі 10 күн. Мұғалім: Көрдіңіз бе, сауатсыздықтың соңы неге апаратынын. Балалар әжейді медбикеге апаруға көмектесіңіз. (Шығып кетеді) - Міне, балалар, сауатсыздықтың, білімсіздіктің нәтижесін көрдіңіздер ғой. Ал біз сауаттанып 1-сыныпты аяқтап жатырмыз. Бүгін біз қаншалықты білімді, қаншалықты ақылды, сауатты екенімізді көрсетеміз. Бұған ата-аналарымыз куә болсын. Төрт топқа төрт түрлі тақырып бойынша тапсырма беремін. «Менің сүйікті ақыным»; «Менің сүйікті кейіпкерім»; «Менің сүйікті жануарым»; «Жаныма жақын жыл мезгілі». Әр топқа қосымша тапсырма сұрақтар беріледі: 1. Заттың атын, қимылын, іс-әрекетін білдіретін сөздерге байланысты ережелер. Мысал келтір;	2-топ: Терлейміз жүгіре-жүгіре, Шомылып шыққандай боламыз. Сыныпқа кіргенде мұғалім, Тып-тыныш отыра қаламыз. 3-топ: Жұлысып жатқан кім білмейсің? Тақтаны кім сызғанын білмейсің? Шашынан тартып қыздарды, Жылатып қойған кім, білмейсің? 4-топ: Шіркін-ай ұзағырақ болмады ма? Қарандар, «апай» келіп қалмады ма. Тағы да ойнай берсек қайтер еді, Үзілісті бес-он емес, 15 минут қылмады ма? Үлестірмедегі есептерді топ ақылдаса отырып, талдап, шығарады.
---	---	---

Үзіліс туралы үзінділер

Әр топқа қосымша тапсырма сұрақтар беріледі:

1. Заттың атын, қимылын, іс-әрекетін білдіретін сөздерге байланысты ережелер. Мысал келтір;
2. Фонетика туралы. Әріп, дыбыс, сөз, буын, тасымал ережелері;
3. Сөйлем туралы ережелер. Мысал келтіру;
4. Алфавит. Дауысты, дауыссыз дыбыстар. Жуан, жіңішке, қосарлы дауыстылар; қатаң, ұяң, үнді дауыссыздар.

Блиц сұрақтар:

1. 17-14-тің айырмасын қол шапалақтарыңмен көрсетіндер.
 2. 7 мысықта неше құйрық бар?
 3. 3 баланың қолында неше саусақ бар?
 4. Үш әжейде неше құлақ бар?
- 4 топқа математикадан түрлі тапсырмалар беріледі. Үлестірмелерге жазылған тапсырмаларды таратамын.

«Математика
аялдамасы»

1-топ тапсырмасы.

Есепті теңдеу құру арқылы шығар:

Ағашта 14 торғай отыр еді, бірнеше торғай ұшып кеткеннен кейін ағаш бұтағында 9 торғай қалды. Ағаштан неше торғай ұшып кетті?

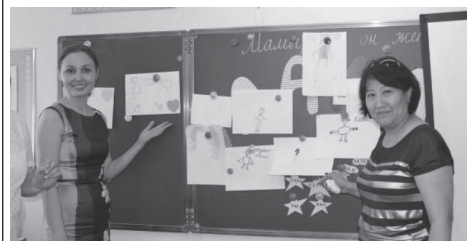
Әр топ өздеріне берілген тапсырманы мұқият тыңдайды.

Ойынға ата-аналар, балалар қатыстырылады.

Ата-аналар сауалнама толтырады.

Сауалнама сұрақтары:

1. Топпен жұмыс жасау балаларға тиімді деп ойлайсыз ба?
2. Сыныптың белсенділігіне қандай баға берер едіңіз?
3. Бүгінгі сабақ бойынша мұғалімге айтар ұсыныс, пікіріңіз...

(Бұл кезде оқушылар өздерінің аналарының суретін салып отырады, салған суреттерінің артына өздерінің есімдерін жазып, немесе басқаша бір белгімен көрсетіп қояды. Мұғалім жинап алып тақтаға іледі) Ата-аналар балаларының салған, яғни өздерінің суреттерін тауып алу керек.

Нүкте, сәуле, тік бұрыш, доғал бұрыш, сүйір, қисық сызық, бұрыш, түзу, кесінді, үшбұрыш, шаршы, тікбұрыш, дөңгелек, конус, цилиндр, т.б.

$25=20+5$ $25=19+6$ $25=18+7$, т.с.с.

1-топ

$14-x=9$

$x=5$

Әуенді аялдама	2-топ тапсырмасы. Ақанда – 12. Думанда – 9. Есепті толықтырып, шешуін тап. (Сұрақтар әр түрлі болуы мүмкін) Ағашта 14 торғай отыр еді, бір-неше торғай ұшып кеткеннен кейін ағаш бұтағында 9 торғай қалды. Ағаштан неше торғай ұшып кетті? 2-топ тапсырмасы. Ақанда – 12. Думанда – 9. Есепті толықтырып, шешуін тап. (Сұрақтар әр түрлі болуы мүмкін) 3-топ тапсырмасы. Есепті шығар және кері есеп құрастыр. Алма – 8. Алмұрт – ? 7-еуі артық. 4-топ тапсырмасы 25 санының құрамын жазыңдар. Геометриялық фигураларды атаңдар. «Мектебiмде үйретедi» әнi. Ойын «Танып бiл» Қатысушы ата-аналарға бiрнеше сұрақтар қойылады? Сыныпта неше оқушы бар? Неше ұл, неше қыз бар? Жұма күнгi сабақ кестесiн айттып берiңiз? Мұғалiмнен не күтесiз? Балаңызға қоятын ең басты талабыңыз? Дайындайсың, дайындайсың бiрақ жемейсiң? Басында шәпкесi бар, бiрақ аяқ киiмi жоқ?	2-топ $12-9=3$ $12+9=21$ 3-топ: $8+7=15$ алмұрт $15-7=8$ алма Барлық топ мүшелері әнді орындайды.
-----------------------	--	---

	Ашуланғанда қолданатын ең қатал жазаңыз қандай? Аптасына дене шынықтыру сабағы неше рет болады?	
«Табиғат» аялдамасы	«Сөзжұмбақ» шешу. Әрбір топқа дүниетану пәні бойынша тапсырмалар беріліп, сөзжұмбақты шешеді. Сұрақтар негізі: табиғат, көлік, қоғам, сезім мүшелері, жыл мезгілдері, аңдар, құстар, жорғалаушылар, жәндіктер, өсімдіктер, т.с.с. Рефлексия. Пікір ағашы.	Әр топ бірлесе отырып тапсырманы орындайды. Қорытындысын, кілтін тауып айтады.
Соңғы аялдама		

Жанар Себенгалиевна АБИЕВА,
№13 орта мектеп-гимназиясының
бастауыш сынып мұғалімі.
Ақтау қаласы.

Ұлттық киімдерді аппликациялау реті

Сабақтың мақсаты: оқушыларға аппликация және орындаудың реті туралы білім беру. Ұлттық киім түрлері және ою-өрнек түрлерін таныстыру. Ұлттық киім үлгілерін шаблон арқылы бастыру, қию және ою-өрнекпен әшекейлеу әдісін үйрету. Шаблон арқылы бастыру, қию қайшымен жұмыс жасау ережелерін және қауіпсіздік ережелерін сақтауға дағдыландыру.

Ой-өрісін, эстетикалық талғамын, қиялын, шығармашылық қабілеттерін, сөздік қорларын дамыту. Қайшымен жұмыс жасау іскерлігін жетілдіру.

Ұлттық киім түрлері арқылы ұлтымыздың асыл мұраларын сақтауға, қастерлеуге тәрбиелеу.

Көрнекілігі: шаблондар, ұлттық киім үлгілері, слайдтар, жеке тапсырмалар, түрлі-түсті қағаздар, қайшы, желім, қалталы полотно, ұл мен қыз бала макеті.

Барысы:

1. Бағдарлау-мотивациялық кезең.

Электрондық оқулық арқылы: Еңбек құралдары келеді. Балалармен амандасады. Өнер әлеміне келгендерін хабарлайды. **«Қағаз ханшасы» әлеміне қош келдіңіздер!**

Қағаз түрлерін еске түсіріңдер. Қағазбен жұмыс істеуде қажетті құралдарды атандар. (Түрлі-түсті қағаздар, желім, альбом, қайшы)

Электрондық оқулық арқылы: қайшымен жұмыс жасау ережесін және қауіпсіздік ережесін еске түсіру.

- Балалар, Қағаз ханшасы әлемінен Айбек пен Айгүл қонаққа келіп отыр. Олар қазақтың ұлттық киімдерімен танысқысы келеді.

2. Операциялық-орындаушылық кезең.

- Қане, ұлттық киім үлгілерімен танысайық.

№1 слайд.

Бас киім түрлерін көрсету. Сәукеле, тақия, бөрік, тымақ, айырқалпақ, қасаба, башлық.

№2 слайд.

Ұлттық сыртқы киім түрлері. Бүрмелі көйлек, шапан, камзол, тон, ішік.

(Қазақтың ұлттық киімін киген ер бала мен қыз бала ортаға шығып сән үлгісін көрсетеді)

Қазақтың ұлттық киімінің ерекшелігі неде?

№3 слайд.

Салыстыр.

Орыстың ұлттық киімі, өзбектің ұлттық киімі, қазақтың ұлттық киімі көрсетіледі. Ою-өрнектерін, ерекшеліктерін салыстырады.

Қазақтың ұлттық киімінің ерекшелігі ою-өрнегінде.

№4-12 слайдтар.

Ою-өрнек түрлерін көрсету. Аттарын атау, шығу тарихын, қолданылатын орнын көрсету, түсіндіру.

(Тұмарша, балта, ирек, омыртқа, ботакөз, бестаңба, қошқар мүйіз, т.б. көрсету)

Аппликациялау — бұйымдарды көркемдеу.

№13 слайд

Шаблон үлгілерін көрсету.

Бүгін біз, ұлттық киім үлгілерін түрлі-түсті қағаздан қиып, аппликациялаймыз.

Практикалық кезең.

Ашық түстерді таңдау.

Балаларға ер бала мен қыз бала макетін үлестіріп беру. Берілген макетке ұлттық киімді шаблон арқылы қиып, киіндіру. Ою-өрнекпен әшекейлеу.

- Ер балалар шалбарын бастырып қияды;

- Қыз балалар көйлегін бастырып қияды;

- Ер балалар шапанын қиып кигізеді;

- Қыз балалар жеңсізін қиып, кигізеді;

- Бас киімін бастырып, қияды;

- Оюды ойып бас киіміне жапсырады;

- Балалардың жұмыстары талданып, көрмеге қойылады.

Топтық жұмыс. «Өрнектің орнын тап»

Берілген суреттегі қалып қойған өрнекті тауып, сәйкестендіру.

Тест. Электрондық оқулық арқылы тест сұрақтарына жауап беру.

Рефлексиялық-бағалау кезеңі

Оқушылардың жұмыстарын тексеру. Бастыру, қию кезіндегі жіберген кемшіліктері мен жетістіктерін атап көрсету, бағалау.

- Балалар, Айбек пен Айгүл «Қағаз ханшасы» әлемінен бізге сыйлықтар әкеліпті. Қағаз ханшайымы сендерге қағаздан жасалған гүл беріп жіберіпті. *(Балаларға гүл тарату)*

Бүгін сабаққа өте жақсы қатыстыңыздар. Айгүл мен Айбек сендерге алғыстарын білдіреді.

Сабақ аяқталды. Сау болыңыздар!

Зейнегүл ЖАНСҮГІР,

І. Үргенішбаев атындағы орта мектептің бастауыш сынып мұғалімі.

Шалқар қаласы,

Ақтөбе облысы.

Ұстаз бақыты

Ұстаз! Осынау сөзде қаншама мән-мағына жатыр десеңші! Ұлағатты ой иелері де, арман оты жүрегінде алаулаған жеткіншектер де, парасатты қоғам қайраткерлері де бір адамға қарыздар. Ол — ұстаз. Алғаш әліппенің бетін ашып әріп танытқан, өмірдің қыр-сырын білуге, сан қилы құбылыстарды терең түсінуге мұрындық болып, жан дүниеге нұрлы шуақ түсіріп, адамгершілікке баулыған мұғалімнің бейнесі көңіл төрінен орын алары сөзсіз. Ұстаз да дихан сияқты, әр адамның жанына білім дәнін себеді, әр шәкіртін аялап өсіріп, өмір атты шетсіз-шексіз ғаламға қабырғасын бекітіп, топшысын қатырып ұшырады. Дәлірек айтсақ, адамды өмір сүре білуге тәрбиелейді. Сол үшін бойындағы асыл қасиеттерін шәкірттеріне сіңіріп, тер төгеді.

Ұстаз еңбегі — ұлы еңбек. Сондықтан да **ұлы ақын, дана Абайдың:**

Ақырын жүріп анық бас,

Еңбегің кетпес далаға.

Ұстаздық еткен жалықпас,

Үйретуден балаға, - деп айтуында терең философиялық астар жатыр. Егер әр адамның жүрегінде ізгілік сәулесі болса, ол — мұғалімнің еңбегі. Сол нұрды жеткіншектің жүрегіне жеткізу үшін қаншама тер төкті десеңізші!

Шәкіртке білім сырын сан ақтарған,

Маңына мейірім нұрын таратқан жан.

Ұстаз — ана, жыл сайын алдыңыздан,

Талай жас тәлім алып қанаттанған.

Ақталып сенім, еңбек үміттер де,

Бәрі де болсын адал, сүйікті елге.

Шат көңіл, шапағатты қалпыңызда,

Шырқаңыз биіктерден биіктерге, - деген өлең жолдарымен мерекелік сәлем жолдаймын.

Жұмақыз Оқасқызы ДҮЙСЕБЕКОВА,

№4 орта мектеп директорының

оқу ісі жөніндегі орынбасары.

Жапек батыр ауылы,

Іле ауданы,

Алматы облысы.

Индекс 75487

Білім кілті- Ключ знаний журналы

Құрметті оқырман қауым!

Қолдарыңызға тиіп отырған журнал мектеп, мектепке дейінгі, арнайы, жоғары оқу орындары мұғалімдері мен оқытушыларына, жалпы оқырмандарға арналған. Журналға «Казпочта», «Ернұр пресс», «Евразия Пресс», «Эврика почта» және Post.kz сайты арқылы жазылған тиімді.

Жазылу ай сайын жүргізіледі.

Мекен-жайымыз:

050036, Алматы қаласы, Мамыр-2, 13-7.

Қиын
алыңыз да,
жазылыңыз!

		Басылым индексі АБОНЕМЕНТ 75488											
Білім кілті- Ключ знаний		Комплекті саны											
2025 жылға, айлары													
кайда													
(почта индексі)		(мекен-жайы)											
кімге	(аты, жөні)												
ПВ орны		Тасымалдау карточкасы 75488 Басылым индексі											
Бағасы	Жазылу мекен- жайын өзгерту	...теңге ...теңге	...тиын ...тиын	комплекті саны									
2025 жылға, айлары													
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12		
кайда													
кайда		(почта индексі)										(мекен-жайы)	
кімге		(аты, жөні)											

Индекс 75488

**050036, Алматы қаласы, Мамыр-2 ы/а, 13-7.
Тел/факс: 8 (727) 255-72-94.
Ұялы тел: 8 777 194 94 58, 8 777 303 37 67.
Эл.пошта: pedagog-ltd@mail.ru**